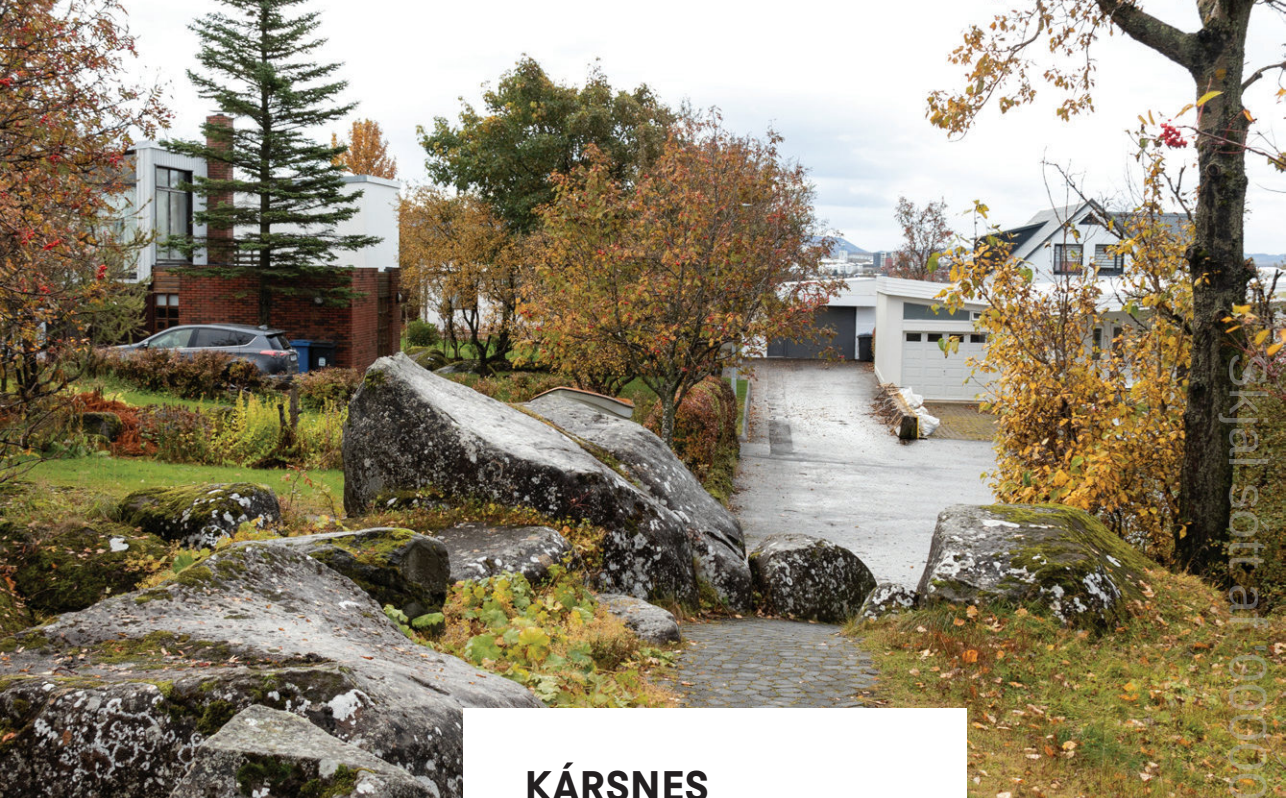

KÁRSNES
Byggðakönnun

Skýrsla unnin fyrir Skagafjörð, desember 2026

ÚRBANISTAN

Minjastofnun Íslands

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

EFNISYFIRLIT

10 Inngangur

13 SAGA BYGGÐAR

14 Byggðakönnun

16 Ræktarland og vísir að byggð (1936–1944)<

- Hernám

34 Úr ræktarlandi í sjálfstætt sveitarfélag (1944–1955)

- Fyrsta heildarskipulagið fyrir Kársnes (1949)
- Bær æskunnar
- Mannvirkjagerð í skugga innflutningshafta
- Elísabet Finsen múrari
- Atvinnuuppbygging

76 Kópavogskaupstaður – félagslegar og samfélagslegar áherslur (1956–1962)

- Kársnesskóli
- Félagsheimili
- Kópavogskirkja
- Sundlaug og skemmtigarður

92 Hröð uppbygging, malbik og módernismi (1962–1970)

- Í örum vexti
- Teiknað fyrir alþýðuna
- Skipulag undir Borgum
- Skipulag við suðurströnd Kársness
- Norðurströndin skipulögð undir athafnasvæði
- Verslunarkjarni í Sæbólslandi
- Iðnaðarhús á hafnarsvæði

150 Fyrsta aðalskipulag Kópavogs, -aukin umferð og þéttari byggð (1969–1979)

- Hugmyndir um miðbæ og Kópavogsgjá
- Umhverfisáherslur
- Aukinn þéttleiki
- Brútalismi og póstmódernismi
- Umferðaraukning
- Hugmyndir um miðbæ
- Þinghólsskóli
- Uppbygging á hafnarsvæði

169 Fyllt upp í eyður (1980–1994)

- Endurskoðun aðalskipulags
- Umhverfisgæði
- Bruni Málningar
- Huldubraut
- Sæbólsland
- Menningartorfa
- Sundlaug Kópavogs

204 Landnám út í sjó og nýjar tengingar (1995–)

- Borgarlína og brú yfir Fossvog
- Umbreytingar

209 HÚSAGERÐIR

210 Íbúðarhúsnæði

214 Þjónustuhúsnæði

218 Iðnaðarhúsnæði

223 VARÐVEISLUMAT

224 Núverandi verndunarákvæði á Kársnesi

- Hverfisvernd
- Friðlýst svæði
- Friðuð og friðlýst hús á Kársnesi

228 Forsendur varðveislumats

- Verndunarflokkar
- Blár flokkur
- Fjólublár flokkur
- Rauður flokkur: einstök hús, húsaraðir og götumyndir
- Athygliverð hús
- Yfirlit yfir verndunarsvæði
- Aldur byggðar

234 Greiningarsvæði: saga og einkenni

- Norðurströnd
- Holt
- Suðurströnd
- Náttúrutengingar - gróður, sjónlínur, göngutengingar, strönd

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

246 Yfirlit yfir tillögur um verndun
Gulur verndunarflokkur
Rauður verndunarflokkur
Gulur flokkur:
samstæður húsa og heildir
Rauður flokkur:
einstök hús, húsaraðir og götumyndir
Yfirlit yfir gulan og rauðan flokk
254 Norðurströnd: Varðveislumat 2023
Samstæður húsa og heildir (gulur flokkur)
Einstök hús, húsaraðir og götumyndir (rauður flokkur)
280 Holt: Varðveislumat 2023
Samstæður húsa og heildir (gulur flokkur)
Einstök hús, húsaraðir og götumyndir (rauður flokkur)
296 Suðurströnd: Varðveislumat 2023
Samstæður húsa og heildir (gulur flokkur)
Einstök hús, húsaraðir og götumyndir (rauður flokkur)
320 Athyglisverð hús
338 Heimildaskrá
340 Myndaskrá

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 1: Börn í skólagörðum sunnan við Kópavogsbraut árið 1965. Horft til vesturs

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Inngangur

Í Byggðakönnun Kársness er gerð grein fyrir sögulegu yfirliti um þróun byggðar og byggingarsögu Kársness. Staðháttum er lýst og greint frá upphafi og lykilþáttum í þróun byggðarinnar. Greint er frá húsum, mannvirkjum og náttúrusvæðum sem njóta verndar samkvæmt lögum. Gefið er yfirlit yfir einkenni byggðar og byggðamynsturs og lögð fram skráning og varðveislumat sem er grunnur að tillögum um hverfisvernd í hverfisskipulagi.

Byggðakönnunin er unnin að beiðni Umhverfissviðs Kópavogsbæjar í samræmi við skipulagslög. Við gerð könnunarinnar var haft samráð við Minjastofnun Íslands um verktilhögun, unnið eftir verklagsreglum stofnunarinnar og var verkefnið styrkt af Húsfriðunarsjóði. Í leiðbeiningum Minjastofnunar um gerð byggða- og húsakannana kemur fram: „Byggða- og húsakönnun er byggingarlistarleg og menningarsöguleg skoðun, könnun, greining, úttekt, skráning og mat bæjarumhverfis og einstakra húsa, studd sagnfræðilegri könnun nauðsynlegra frumheimilda“ (Minjastofnun Íslands, 2009). Byggðakönnun gefur yfirlit um þróun byggðar og byggingarsögu. Seinni áfangi byggða- og húsakönnunar er húsakönnun með húsaskrá og mati á varðveislugildi einstakra húsa. Ákvæði um hverfisskipulag er að finna í 37. grein skipulagslaga nr. 123/2010. Þar segir: „Þegar unnið er deiliskipulag í þegar byggðu hverfi skal lagt mat á varðveislugildi svipmóts byggðar og einstakra bygginga sem fyrir eru, með gerð húsakönnunar. Þegar unnið er að slíku hverfisskipulagi er heimilt að víkja frá kröfum um framsetningu sem gerðar eru til deiliskipulagsáætlana í nýrri byggð og leggja frekar áherslu á almennar reglur um yfirbragð og varðveislugildi byggðarinnar auk almennra rammaskilmála“ (Skipulagslög, 123/2010).

Varðveislumat Byggðakönnunar Kársness tekur fyrst og fremst til mats á yfirbragði byggðarinnar. Greind eru helstu einkenni byggðarinnar og lagt mat á varðveislugildi heilda, náttúrutenginga, götumynda, byggðamynsturs og skipulagsheilda. Einnig er leitast við að draga fram einstök hús sem könnunin leiðir í ljós að hafi sérstakt menningarsögulegt gildi, teljast góðir fulltrúar byggingarlistar ákveðins tímabils, eru áberandi kennileiti í byggðinni, hafa haldið upprunaleika sínum eða eru góð dæmi um höfundarverk. Jafnframt er bent á athyglisverð hús sem hafa gildi vegna sögu, byggingarlistar eða umhverfislegra þátta. Ekki er um tæmandi yfirlit að ræða.

Forsenda varðveislumatsins er vettvangskönnun, greining og grunnskráning húsa sem nær til byggingarárs, staðsetningar og höfunda ásamt ljósmynd og teikningum. Gerður er sá fyrirvari við varðveislumat byggðakönnunarinnar að það er ekki unnið eins og um væri að ræða húsakönnun þar sem varðveislugildi hvers og eins húss er metið samkvæmt lögum, reglum og leiðbeiningum Minjastofnunar Íslands og lögð fram fullbúin skrá yfir hús og mannvirki.

Byggðakönnun Kársness var unnin á tímabilinu ágúst 2022 til desember 2023. Fjöldi vettvangsferða var farinn á tímabilinu og hús og umhverfi greint og ljósmyndað. Áhersla var lögð á að setja efnið fram á aðgengilegan og myndrænan hátt, með fjölda teikninga og ljósmynda, auk þess sem unnin voru fjölmörg kort sem gefa yfirlit yfir ákveðna þætti í byggðinni. Könnunin var unnin í samstarfi við starfsfólk Umhverfissviðs Kópavogs undir verkefnisstjórn Kristjönu H. Kristjánsdóttur. Heimildir voru meðal annars sóttar í teikninga- og ljósmyndasöfn Skipulagsstofnunar, Þjóðskjalasafns, Þjóðminjasafns og Héraðsskjalasafns Kópavogs. Þá áttu sér stað samtöl við fjölda heimildarmanna, þar á meðal fulltrúa Sögufélags Kópavogs.

Hið byggða umhverfi er í stöðugri umbreytingu. Hugmyndir um virði og gildi byggðar eru einnig breytingum háðar og nýjar upplýsingar og viðmið geta leitt til endurskoðunar og breytinga á varðveislumati byggðar. Þessi misserin er til að mynda aukin áhersla á umhverfis- og varðveislugildi byggða og bygginga í ljósi kolefnis sem bundið er í byggingum. Kemur það til með að hafa áhrif á varðveislumat einstakra húsa og byggðaheilda til framtíðar litið.

desember 2023

Anna María Bogadóttir, arkitekt FAÍ

ÚRBANISTAN

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

SAGA BYGGÐAR

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11.2026

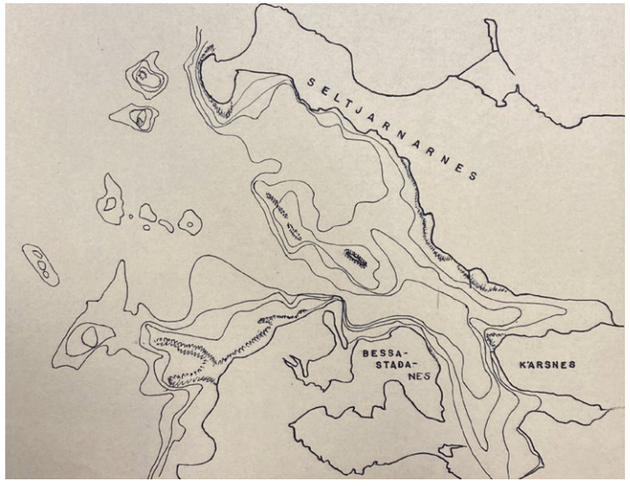
Byggðakönnun

Afmörkun

Kársnes afmarkast af Fossvogi til norðurs, Kópavogi til suðurs og Kópavogsgjá til austurs. Hverfið Kársnes í vesturbæ Kópavogs er um 190 ha. að stærð. Landsvæðið sem byggðakönnunin nær til var ríkisjörð sem var úthlutað til nýbýlajarða og ræktunarreita samkvæmt reitaskipulagi á fjórða áratugnum. Ríkisjarðir á Kársnesi sem ekki voru leigðar út til erfðafestu eru utan svæðisins sem könnunin nær til. Sama gildir um menningarmannvirki á Borgarholti þótt þau fléttist inn í umfjöllun um byggðina sem lykilmannvirki á Kársnesi. Þá er byggð á landfyllingum frá 21. öld á vesturenda Kársness utan svæðis. Sjá nánar afmörkun á korti.

Landslagseinkenni

Undirlendi Kársness er að mestu grágrýtishraun. Á hlýskeiði ísaldar fyrir rúmum 10.000 árum gekk sjór yfir hæsta punkt nessins, Borgarholt, og sjást þar menjar hæstu sjávarstöðu á Suðvesturlandi eins og segir í *Sögu Kópavogs*: „Dreifing hnullunga á holtinu sýnir verkanir brims á þessum tíma og ástæðan fyrir því að einungis stórgrýti er í holtinu er sú að sjórinn hefur borið smærri steina með sér, hinir stærstu urðu eftir“ (Árni Waag, 1990:9). Borgarholtið er mólent með ríka mosaflóru. Klettamyndanir í holtinu eru *Borgir*, sem eru friðlýst náttúruvætti og *Kastalar*, sem að hluta til fóru undir götuna Kastalagerði á sjöunda áratugnum. Þegar sjávarstaða lækkaði myndaðist sand-malarfjara við utanvert Kársnes og eru Kársnesfjörur skjólsælar og áhrifa brims gætir lítt (Árni Waag, 1990:86). Kópavogsfjaran við Kársnes er í heild sinni friðuð og Fossvogsfjaran að hluta. Vestasta hluta Kársnesfjöru hefur verið raskað með uppfyllingum.

Mynd 2: Uppdráttur af Kársnesi og umhverfi. Án ártals.

Mynd 3: Hátíð verslunarmanna á Þingstað í Kópavogi 1908. Hér stóð Kópavogsbærinn áður en hann var fluttur þangað sem hann stendur í dag - sennilega nokkrum árum áður en þessi mynd var tekin. Ísaldarminjar/gamall jökulgarður sést lengst til hægri á myndinni.

Seltjarnarneshreppur hinn forni

Á Kársnesi átti uppbygging þéttbýlis sér fyrst og fremst stað á 5.–8. áratug tuttugustu aldar. Skoðunarsvæðið telst gróið og að mestu fullbyggt og fastmótað, en löngum var þar ekki um fasta búsetu að ræða. Í *Sögu Kópavogs* kemur fram að Kópavogur var talinn til jarða er konungur tók árið 1563 „til yfersionar (eftirlits) og byggingar, en landskyld (leiga) fare sem áður ...“ Jörðin var þó ekki mikil útróðrajörð og segir í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín* árið 1703 að þaðan þurfti að róa með „stórerfiði í öræfislangræði“ út á mið. Leigan af Kópavogi var gefin fátækum, eins og getið er í *Jarðabókinni* og einnig í uppgjöri Fátækranefndar Seltjarnarneshrepps er Reykjavík var skilin frá hreppnum árið 1847 (Árni Waag, 1990: 164).

Seltjarnarneshreppur hinn forni náði fram að því frá Gróttu að Elliðaám og spannaði yfir Seltjarnarnes, Reykjavík, eyjarnar norðan Reykjavíkur og núverandi Kópavogsland. Samkvæmt fornleifaskrá frá árinu 2000 munu minjar um býli vestast á Kársnesi hafa sést í byrjun 20. aldar. Sást þá til fornra túngarða. Árið 1926 mun hafa sést til dálítilla túna og fornra túngarða. Engar rústir sáust. Taldi Matthías Þórðarson að á svæðinu hefðu líklega aldrei verið verulegir bæir, en mögulega smákofar eða búðir úr timbri, sem fólk hafi hafst við í (Matthías Þórðarson, 1929:32). Allt eins líklegt er að á Kársnesi hafi staðið þurrabúðir, eins og algengt var á öllu Reykjanesi og víðar. Leiddar eru að því líkur að útræði hafi verið á utanverðu Kársnesinu og ekki er hægt að útiloka að minjar um bæ kunni að finnast við jarðrask (Bjarni Einarsson, 2020).

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Ræktarland og vísir að byggð (1936–1944)<

Það var því síst að undra, þótt menn sæktust eftir að komast í Kópavoginn, þar sem landrými var nóg. Fólk settist að í sumarbústöðum, eins og við gerðum, byggði við þá eða reisti sér ný hús til að búa í allan ársins hring.

Hulda Jakobsdóttir

Í því landi sem nú er innan lögsagnarumdæmis Kópavogskaupstaðar voru nokkrar jarðir með fjölbreyttum gróðri og við upphaf 20. aldar voru nokkur býli á jörðunum. Kópavogur og Digranes voru ríkisjarðir sem voru í útleigu til bænda, einnig var búskapur á Vatnsenda og í Fífuhvammi (áður Hvammkot) (Ólafur Dýrmundsson, 2017). Líkt og Reykjavík voru þessar jarðir hluti af Seltjarnarneshreppi hinum forna, en þegar Reykjavík óx fiskur um hrygg og varð sérstakt bæjarfélag, rofnuðu landfræðileg tengsl Seltjarnarness og Kópavogs. Þrátt fyrir það hélst samband hreppshlutanna; hreppsnefndin sat á Seltjarnarnesi en bændur í Kópavogi, Fífuhvammi, Digranesi, Vatnsenda, Gunnarshólma og Lækjarbotnum. Greiddu þeir útsvar á Seltjarnarnesi sem fyrr.

Elsta húsið sem nú stendur á jörðinni Kópavogi reisti Erlendur Zakaríasson á árunum 1902 til 1904. Erlendur var steinsmiður og hlóð hann bæ sinn úr tilhöggnu grjóti og notaði steinlím með svipuðum hætti og hann hafði lært þegar hann vann við byggingu Alþingishússins á árunum 1880 til 1881 (Árni Waag, 1990). Árið 1924 fékk Kvenfélagið Hringurinn jörðina Kópavog til að reka þar hressingarhæli fyrir berklasjúklinga og var það rekið til 1940 er Kvenfélagið gaf það ríkinu (Árni Waag, 1990:171-172). Um 1920 kom fram hugmynd um að byggja fiskiskipahöfn í Kópavogi og var lagður vegur fram Kársnesið, nokkru norðan við núverandi Kársnesbraut. Ekki varð þó af frekari framkvæmdum vegna fjárkreppu sem steðjaði að útgerðinni á þriðja áratugnum (Sveinn Sæmundsson, 1965).

Lög um nýbýlalönd og reitaskipulag fyrir ræktunarreiti

Á Íslandi átti hröð þéttbýlismyndun sér stað allar götur frá því um 1890; til 1930 jókst samanlagður íbúafjöldi allra þéttbýlisstaða landsins úr 8.000 í 61.000 manns, og árið 1925 fór hlutfall þeirra sem bjuggu í þéttbýli yfir 50% af heildaríbúafjölda landsins (Jón Rúnar Sveinsson, 2005). Á fjórða áratugnum tók ríkisstjórnin Kópavogs- og Digranesjarðirnar úr leigu og skipti niður í smærri einingar, nýbýli og leigulönd sem var úthlutað til erfðafestu eða voru leigð til 99 ára og erfðust samkvæmt lögum um nýbýli og samvinnubyggðir nr. 25/1936, sem fólu í sér breytingar á lögum frá 1923. Lögin um nýbýli og samvinnubyggðir kváðu á um að Búnaðarfélag Íslands skyldi skipta löndum í nágrenni kauptúna og kaupstaða, sem landeigandi ætlaði ekki að rækta, upp í skákir og gera uppdrátt af landinu. Hver skák var ætluð einum manni eða fjölskyldu til ræktunar og skyldi skiptingin miðuð við að lagning vega, vatnsleiðslu og rafmagns um svæðið yrði sem kostnaðarminnst, en ekki var gert ráð fyrir fastri búsetu á smábýlunum. Þeir sem höfðu nóg efni og ekki áttu þegar býli gátu sótt um nýbýli og hafið þar búskap að veittu samþykki nýbýlastjóra. Ársleiga á landinu var lág en hins vegar hvíldi sú kvöð á leigutökum að rækta landið í tún og garða, að lágmarki einn tíunda hluta landsins árlega. Jafnframt því skyldi girða landið gripheldri girðingu innan árs frá samningsgerð. Talsverða jarðvinnu þurfti til þess að gera hinar óræktuðu landspildur Kópavogsjarðanna hæfar til nýbýlamyndunar (Adolf J.E. Petersen, 1990). Í kjölfarið var byrjað að úthluta lóðum úr Kópavogslandi fyrir sumarhús og ræktunarskika samkvæmt reitaskipulagi. Lagði reitaskipulagið jafnframt línurnar fyrir rýmis- og byggðamynstur sem hefur að mestu haldist óbreytt á Kársnesi.

Ásókn í ræktarland í Kópavogi helgaðist meðal annars af kreppu og atvinnuleysi í Reykjavík. Reykjavík hafði þá verið í örum vexti og tekið á móti fólki sem var að flytja úr sveitum landsins í bæ sem var að breytast í borg þar sem innviðir hafnar, vatnsveitu, hitaveitu og rafveitu höfðu verið byggðir og lagt grunninn að vexti borgarinnar. Þegar aukinn atvinnuskortur gerði vart við sig jókst á ný áhugi á ræktun lands og smábúskapur samhliða stopulli vinnu varð til þess að létta fjölskyldum lífsbaráttuna og sjá þeim farborða. Reitirnir voru á bilinu hálfur til einn hektari og leigutakar flestir búsettir í miðbæ Reykjavíkur. Í afmælisriti Kópavogsbæjar frá árinu 1965 segir: „Það voru að meirihluta iðnaðarmenn og miður launaðir opinberir starfsmenn, sem sóttust eftir landinu. [...] Á kvöldin og um helgar mátti sjá vinnuklætt fólk halda suður í Kópavog. Lítil hús risu og þar sem áður var urð og grjót, skipti landið lit er voraði. Þar gat víða að líta fagurgræna bletti, sem stækkuðu ár frá ári“ (Sveinn Sæmundsson, 1965). Í upphafi var aðaláhersla lögð á matjurtarækt en áhugi á trjárækt fór vaxandi og á Kársnesi er víða myndarlegur trjágróður frá þessum árum og vel grónir garðar.

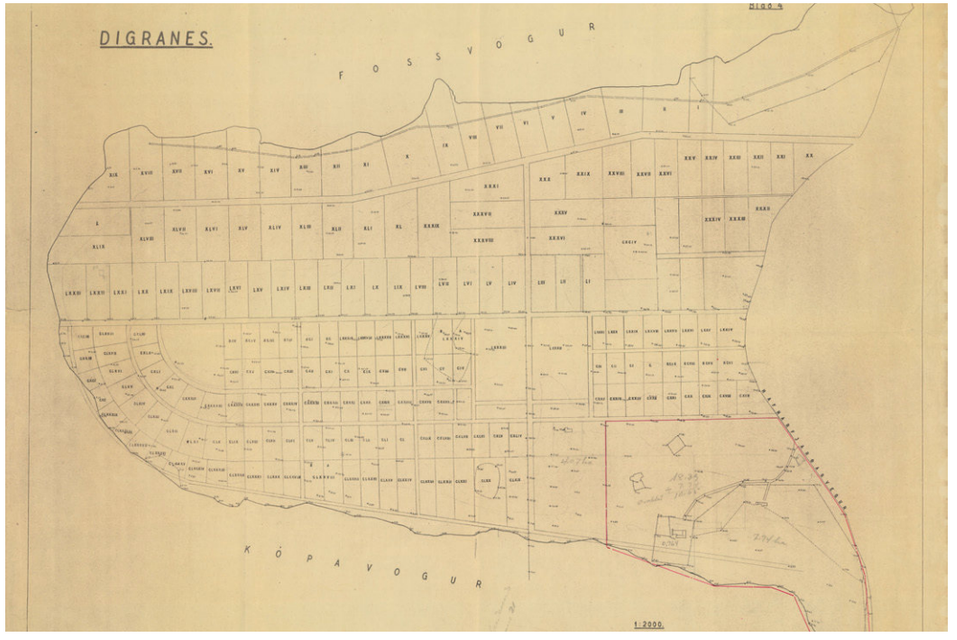
Ræktunarvegir leggja línur fyrir gatnamynstur

Ræktunarreitirnir voru að mestu rétthyrndir meðfram götum sem lágu frá austri til vesturs og þróaðist grunnur gatnakerfis í Kópavogi því sem rétthyrnt mynstur. Þegar farið var að gera götur fyrir bifreiðar reyndust sumar þvergötur of brattar og voru ýmist lagðar af eða slitnar í sundur. Götur með minni halla voru síðan lagðar á ská milli aðalgatnanna sem héldu sér að mestu (Kópavogsbær, 1990).

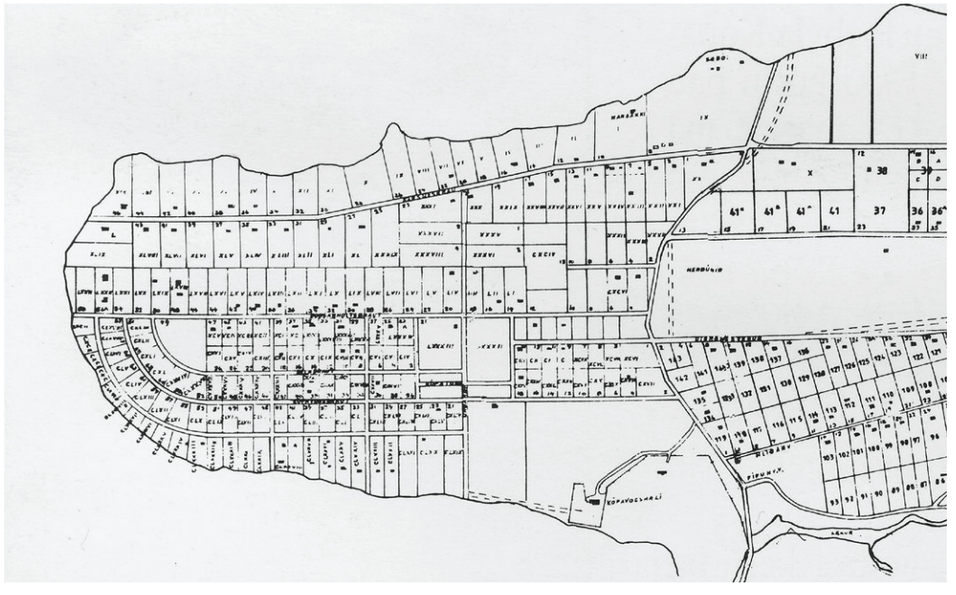

Mynd 4: Kársnesbraut 1946.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 5: Erfðafestulönd í Kópavogi, 1937.

Mynd 6: Erfðafestulönd í Kópavogi, 1949.

Lóðaskrá. REYKJAVÍK, 8 ágúst 1938.

yfir ræktunarlóðir í Digranes og Kópavogslandi Kársnes.

Leigutaki	Ræktunarlóð nr.	stærð ha.
Finnbogi Rútur Valdimarsson ritstjóri	I	
Bjarni Helgason Laugaveg 20 B.	II	1,0
Jakob Jónsson Ránargötu 12	III	0,7
Karl Guðmundsson Laufásveg 60	IV	0,86
Þórarinn Hallgrímsson Hringbraut 175 ..	V.	0,66
Sveinbjörn Benidiktsson Bergstaðastræti 56.	VI	0,69
Stefán Jóhannsson Skeggjagötu 13.	VII	0,68
Matthías Sveinbjörnsson Bergþórugötu 31.	VIII	0,8
Guðni Jónsson Nönnugötu 4	IX	0,9
Ragnar Jónsson Bergstaðastræti 67	X	1,37
Haraldur Jóhannesson Bjarnarstíg 11 ...	XI	0,92
Auðunn Sigurðsson Vífilsgötu 12	XII	0,8
Lárus Salómonsson Ingólfsstræti 21 ...	XIV	0,77
Sigurður Thorarensen Skeggjagötu 13 ...	XIII	0,68
Jón S. Björnsson Klapparstíg 5 A	XV	1,08
Pálmi Jónsson Bergþórugötu 37	XVI	1,0
Magús Eggertsson Bergstaðastræti 9 B.	XVII	0,94
Gunnar A. Pálsson Skothúsvegi 15	XVIII	1,08
Aðalbjörg Vigfúsdóttir nr42	XIX	0,96
Jóhanna Filippusdóttir Hverfisgötu 56 A	XX	0,65
Jón Magnússon Barónsstíg 43	XXI	0,55
Skarphéðinn Benidiktsson Hverfisgötu 76 B.	XXII	0,55
Kristmundur Kristmundsson Ásvallagötu 35	XXIII	0,55
Skarphéðinn Vémundssyni Grettisgötu 20	XXIV	0,61
Þorsteinn Þorsteinsson Dvergasteini v.L.	XXV	0,61
Halldór Sveinsson Haðarstíg 14	XXVI	0,55
	XXVII	
	XXVIII	

Mynd 7: Lóðaskrá yfir ræktunarlóðir í Digranes og Kópavogslandi Kársnes, 1938.

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11 2026

Nýbýlavegur

Síðla árs 1935 var byrjað að leggja veg til austurs frá Hafnarfjarðarvegi í Fossvogsdal, svo að löndin sem þar hafði verið úthlutað kæmu að einhverjum notum. Vegaverkstjóri var Lýður Jónsson og honum þótti eðlilegt að vegurinn hlyti nafn af tilgangi sínum og nefndi hann Nýbýlaveg – eins og hann heitir enn í dag. Umhverfis hann myndaðist fyrsta þéttbýlisbyggð Kópavogs (Adolf J.E. Petersen, 1990:44).

Kársnesbraut og Urðarbraut

Næsti áfangi við gerð ræktunarveganna var að leggja veg frá Hafnarfjarðarveginum út eftir Kársnesinu, í beinu framhaldi af Nýbýlaveginum, og á því verki var byrjað á haustdögum 1937. Þessi vegur hlaut heitið Kársnesbraut (Adolf J.E. Petersen, 1990:18). Næstum samtímis var Urðarbraut lögð þvert yfir Kársnesið, en hún hlaut nafn sitt af því, að vegarstæðið var næstum eintóm stórgrýtisurð. (Adolf J.E. Petersen, 1990:18). Efnistaka var auðveld á melunum. Vestan við Borgarholtið má sjá gróp í landinu þar sem áður var malarhóll. Í Sögu Kópavogs fjallar Adolf J.E. Petersen um Urðarhól: „Svo er nefndur malarhóll austan við Urðarbraut við mót götunnar Kastalagerðis. Aðallega var sjávarmöl í hólnum en úr honum var tekin fylling og ofaníburður í Kársnesbrautina þegar hún var gerð í fyrstu, svo tók breski herinn meginhlutann af hólnum í fyllingu undir Reykjavíkurflugvöll, svo ekkert varð eftir af hólnum“ (Adolf J.E. Petersen, 1990).

Mynd 8: Loftmynd tekin úr þýskri njósnaflugvél í ágúst 1942.

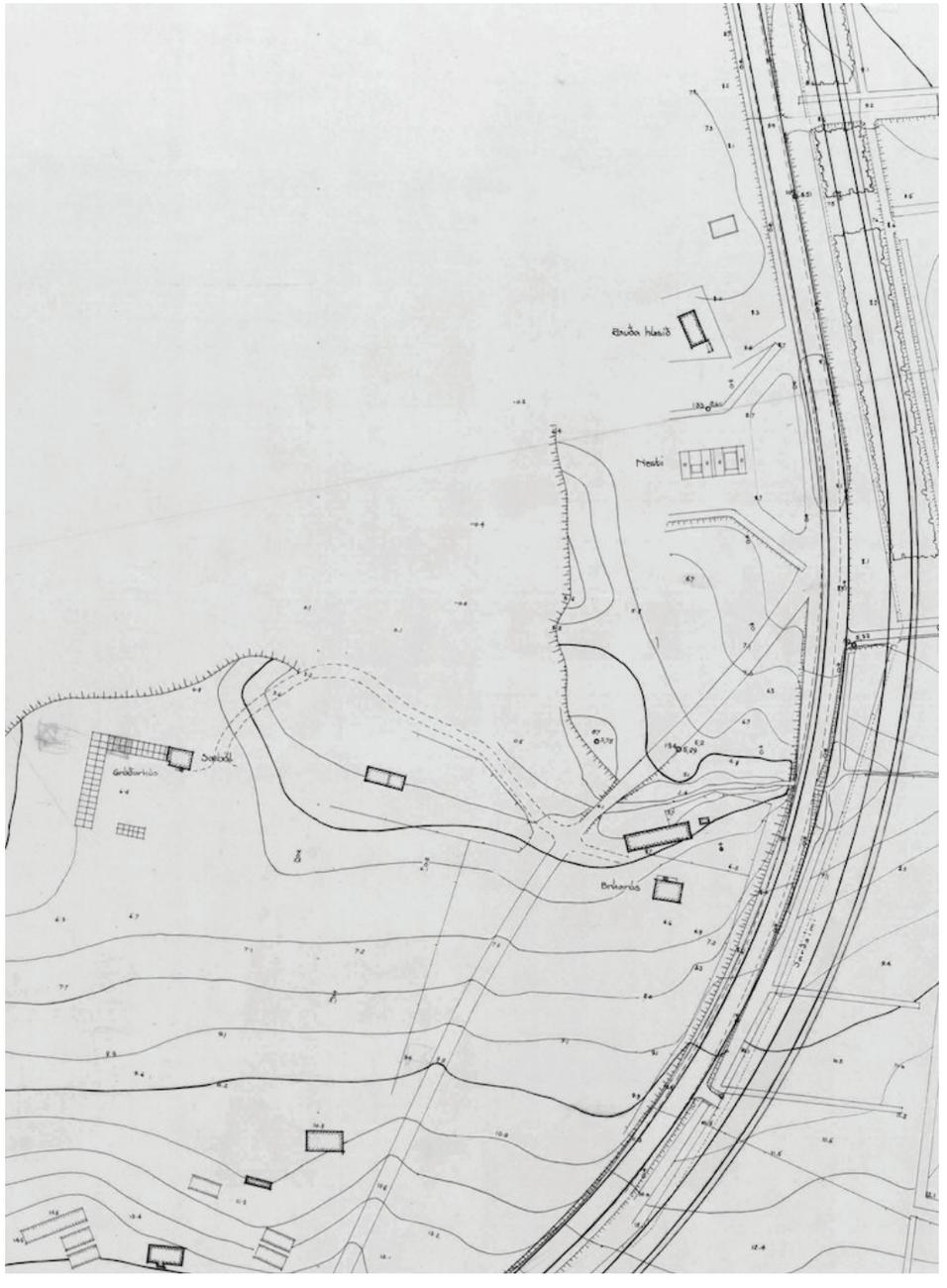
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Nýbýlajörðin Sæból

Árið 1935 fluttu hjónin Helga Sveinsdóttir og Þórður Þorsteinsson úr Reykjavík í Kópavog þar sem þau fengu 12 hektara erfðafestuland og reistu bæinn Sæból á sjávarbakka við Fossvog, á landi sem auðkennt var Digranesblettur IX á uppdrætti Búnaðarfélagsins (Adolf J.E. Petersen, 1990:44). Samkvæmt manntali árið 1940 voru Helga, Þórður og börn þeirra fjögur einu skráðu íbúar Kópavogs, en margir bjuggu á Kársnesi í sumarbústöðum og voru með athvarf við sín ræktarlönd án þess að vera þar með skráða búsetu: „Hér vorum við ein, vatnslaus, ljóslaus og vegalaus," sagði Þórður um upphafsár búsetunnar á Sæbóli (Alþýðublaðið, 1977). Bústofninn á Sæbóli var tvær kýr og einn hestur, en uppskera garðávaxta um 80 tunnur að meðaltali (Adolf J.E. Petersen, 1990:44). Við nýbýlið var áfast gróðurhús og árið 1946 fékk Þórður leyfi bæjarins til að reisa blómasöluskála og starfsmannahús, sem myndaði síðar grunn verslunarþyrpingar við Reykjanesbraut, en áður hafði Helga stundað ræktun í Laugardalnum og var því með græna fingur. Þórður varð hreppstjóri er Kópavogur var aðskilinn frá Seltjarnarneshreppi. Hluti úr landi Sæbóls var látinn til Marbakka (Adolf J.E. Petersen, 1990:44).

Mynd 11: Sæból um eða eftir 1945.

Mynd 12: Land Sæbóls vestan við Hafnarfjarðarveg. Yfirlitsuppdráttur, án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

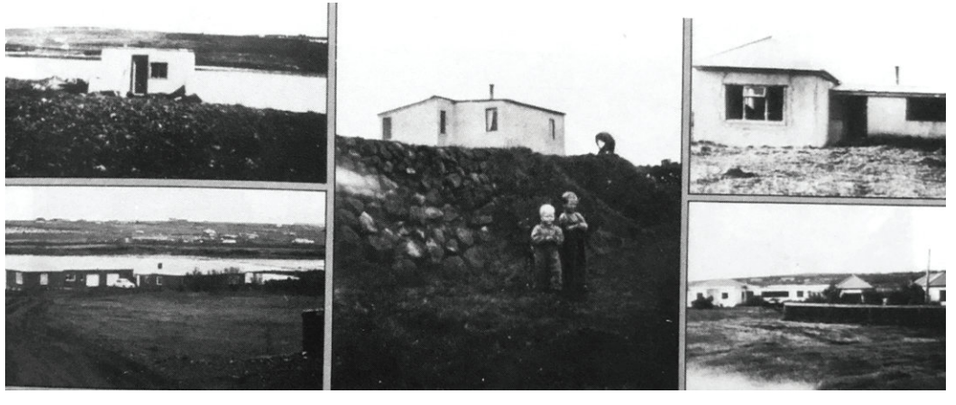
Ræktunarlandið Marbakki

Árið 1936 var fluttur sumarbústaður á Kópavogsblett I sem hlaut nafnið Marbakki. Hulda Jakobsdóttir og Finnbogi Rútur Valdimarsson, síðar bæjarstjórar og heiðursborgarar í Kópavogi, áttu eftir að búa þar um áratuga skeið. Í endurminningabók sinni Við byggðum nýjan bæ greinir Hulda frá aðdragandanum á þann hátt að Hermann Jónasson, sem var forsætisráðherra í „stjórn hinna vinnandi stétta“ sem var mynduð sumarið 1934 og Framsóknarflokkur og Alþýðuflokkur áttu aðild að, hafi sjálfur haft með úthlutun nýbýlajarðanna að gera:

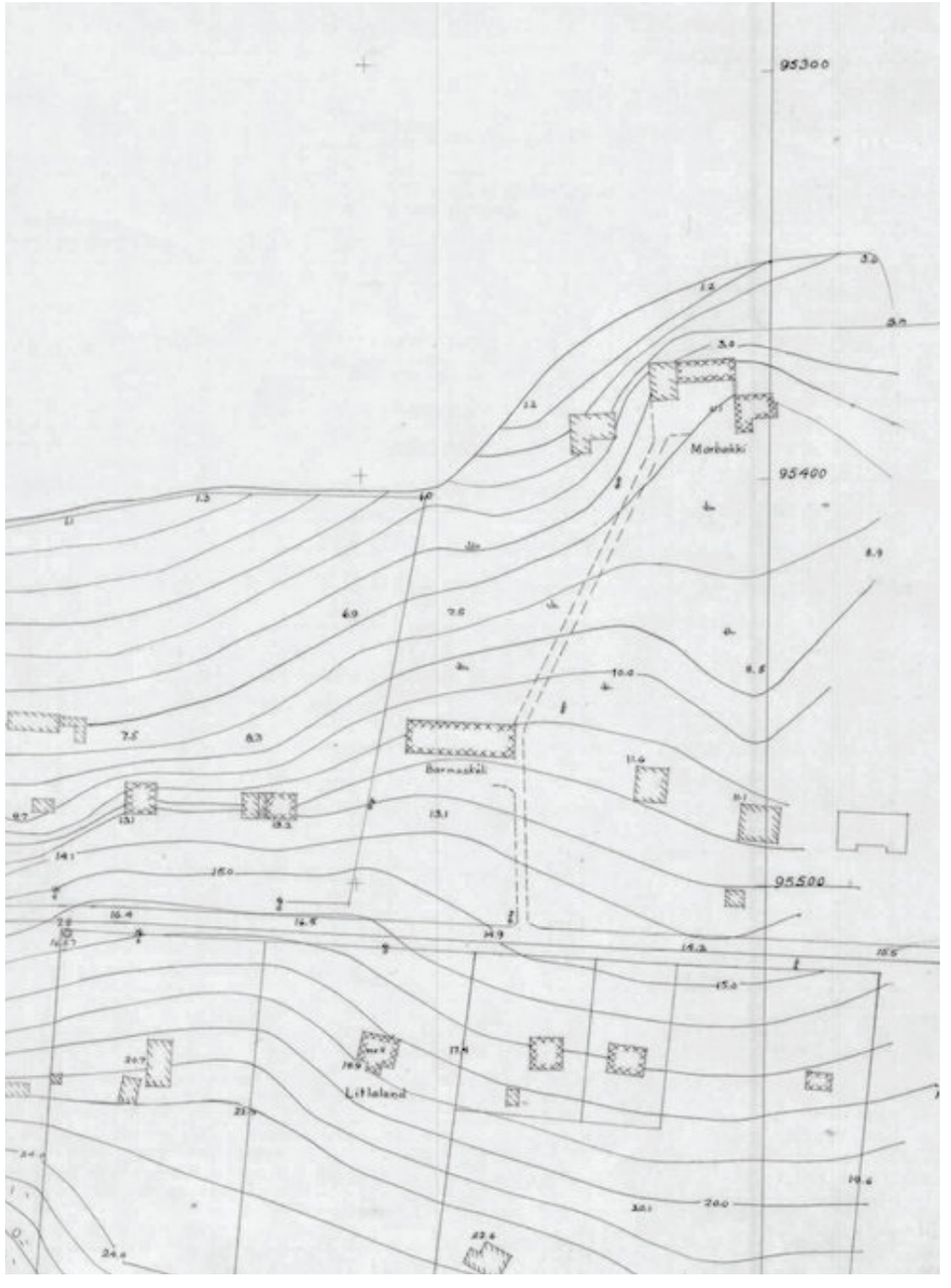
„Þeir Hermann og [Finnbogi] Rútur voru kunningjar, og einhverju sinni, þegar Rútur átti hlut að því að útvega manni nokkrum nýbýli í Kópavogi [árið 1936], segir Hermann við hann: „Vilt þú ekki líka fá land, Finnbogi?“ Rútur tók boðinu heldur fálega, en bað um umhugsunarfrest og kvaðst ætla að ræða málið við mig. „Blessaður þiggðu landið,“ sagði ég við hann, þegar hann kom heim um kvöldið og greindi mér frá tilboði ráðherrans. Ég sá mér strax leik á borði að geta haldið áfram að rækta mitt grænmeti, því að við bjuggum aðeins til bráðabirgða heima hjá mömmu. Svo að það verður úr, að við fáum úthlutað þessu landi hérna við Fossvoginn – og ég var alsæl. Við keyptum lítið hús af Jóni Magnússyni fasteignasala, föður Magnúsar G. Jónssonar, frönskukennara við Menntaskólann og Háskólann; kofinn stóð á Njálsgötunni, og við létum flytja hann hingað og höfðum hann fyrir sumarbústað. Þetta voru nú ekki merkilegar vistarverur, eitt herbergi; það komst rétt fyrir dívan – og ég eldaði á prímus í einu horninu. Engu að síður nutum við þess í ríkum mæli að vera hér öðru hverju á sumrin; lágum úti í guðs grænni náttúrunni, þegar veðrið var blítt og sólríkt. Við skírðum bústaðinn strax Marbakka; það lá svo beint við, því að húsið stóð hérna á sjávarbakkanum. Síðan byggðum við smátt og smátt við þennan litla kofa. Gamli sumarbústaðurinn okkar er nú eldhúsið mitt – þetta fræga eldhús á Marbakka, þar sem svo mörg launráð áttu að hafa verið brugguð!“ (Gylfi Gröndal, 1988:97–99).

Eftir að hafa átt þar sumarbústað frá 1936 fluttu Hulda og Finnbogi Rútur heimili sitt að Marbakka þann 10. maí árið 1940 – „á sjálfan hernámsdaginn“ (Gylfi Gröndal, 1988:101).

Ræktunarreitur Marbakka, Kópavogsblettur I, var í fyrstu 1,1 ha. að stærð, sem var algeng stærð ræktunarreita sem úthlutað var á þessum tíma. Árið 1942 fengu Hulda og Finnbogi Rútur úthlutað aukaræktunarreit sem nú er þekktur undir nafninu Rútstún og verður nánar vikið að síðar.

Mynd 13: Marbakki í tímans rás.

Mynd 14: Land Marbakka og umhverfi. Yfirlitsuppdráttur, 1949.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

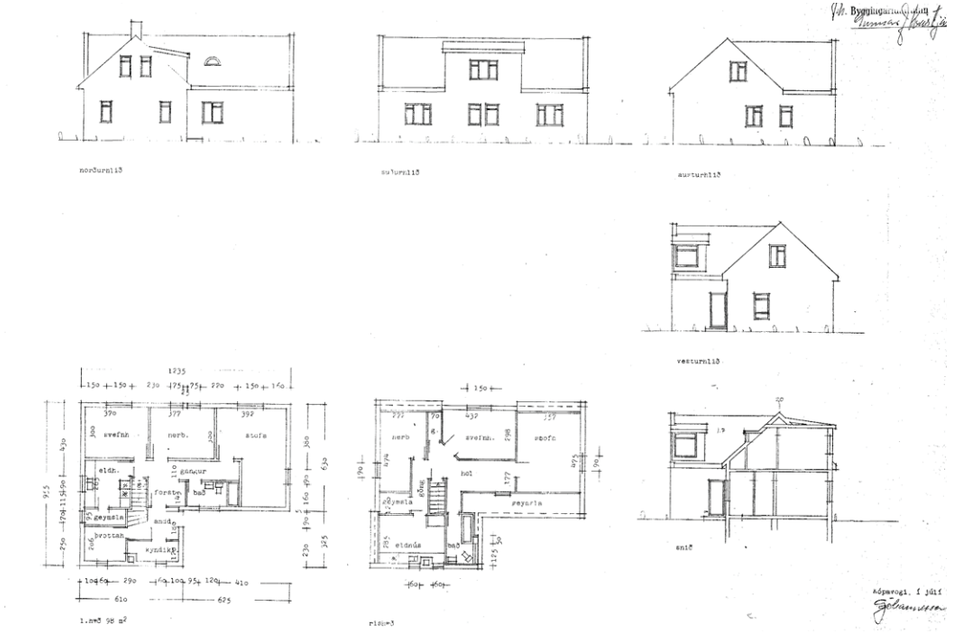

Mynd 15: Málverk af Sæbólslandi eftir Eyjólf Kjalar Emilsson, 9 ára íbúa á Brúarósi. Líklega frá 1963/64.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Hernám

Eftir hernám Íslands árið 1940 risu nokkur braggahverfi á Kársnesi. Bretar reistu Camp Bournemouth á mótum Hafnarfjarðarvegar og Kársnesbrautar, einnig höfðu Bretar aðsetur þar sem nú er miðbær Kópavogs í kampi sem ýmist er kallaður Skeleton Hill eða Scelton Hill. Þriðja braggabyggðin var austan megin Hafnarfjarðarvegar í landi Fífuhvamms og var kallaður Camp Hilton (Friðþór Eydal, 2013). Eina mannvirkið sem reist var fyrir herinn og stendur enn á Kársnesi er baðhús á Helgubraut 8.

Mynd 16: Reyndarteikning af Helgubraut 8 frá 1975.

Mynd 17: Sæbólsland árið 1946.

a. Sæból

b. Innra Sæból

c. Camp Bournemouth

d. Kársnesbraut 2 (nú Helgubraut 8)

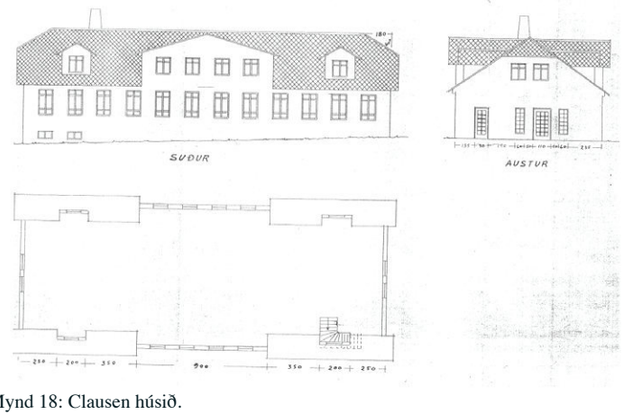
e. Fossvogsbúðin Kársnesbraut 1

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Clausenhúsið

Í Hverfaskipulagi Kópavogs frá 1993 er listi yfir byggingar sem bent er á að vert sé að gefa gaum vegna sögu þeirra og/eða byggingarstíls. Áréttað er að listinn sé ekki tæmandi því „víst er að fleiri hús í vesturbænum geyma merka sögu eða bera aðalsmerki góðrar byggingarlistar“ (Kópavogsbær, 1993). Meðal húsa á listanum er hús við Hafnarbraut 12. Í hverfaskipulaginu segir: „Húsið var byggt sem iðnaðarhúsnæði upp úr 1950 og hefur oft verið kallað „Gamla Valshúsið“. Það er hlaðið og byggt í svipuðum stíl og mörg af gömlu steinhúsunum (m.a. Stjórnarráð Íslands), nánast „dönskum herragarðsstíl“. Það er nú að hluta til íbúðarhús.“ (Kópavogsbær, 1993).

Clausen-húsið var mögulega það fyrsta sem var reist sem iðnaðarhúsnæði á Kársnesi enda mannvirkjagerð þar upphaflega tengd lögum og reglum um ræktarlönd. Í grein Frímanns Helgasonar, „Erfðaleigulandið nr. L í Digraneslandi. „Clausenhúsið“ In memoriam?“, rekur hann sögu hússins í tilefni þess að byggingarfulltrúi Kópavogs hafði heimilað niðurrif þess. Í greininni kemur fram að húsið hafi verið reist á Kópavogsbletti 50 og síðar verið númer 124 við Kársnesbraut. Í greininni segir Frímann meðal annars: „Í apríl 1945 gengur Árni Pálsson húsasmíðameistari inn í erfðafestusamninginn og nokkrum dögum síðar er hann yfirtekinn af Byggingarfélaginu Smiði en Árni var einn af forsvarsmönnum þess félags. Rúmu ári síðar eða í júní 1946 samþykkir byggingarnefnd Seltjarnarneshrepps fyrir sitt leyti erindi frá félaginu þar sem farið er fram á heimild til að byggja verksmiðjuhús úr vikurholsteini á landinu. Beiðninni fylgdi leyfi frá landbúnaðarráðuneytinu þar sem félaginu er heimilað að byggja téð hús og láta það standa allt að 10 árum. Með erindinu fylgdi uppdráttur að hartnær 250 fermetra húsi að grunnfleti með risi. Þessi notkunarréttur er í algjörri þversögn við upphaflegt leyfisbréf sem einskorðaði notkunina við ræktunarstarf“ (Frímann Helgason, 2013). Um miðjan sjöunda áratuginn hóf Efnagerðin Valur starfsemi í húsinu. Varð það til þess að Clausen-hús fór að ganga undir nafninu Valshús (Frímann Helgason, 2013). Niðurrif hússins var heimilað árið 2013 og það rifið sama ár.

Mynd 18: Clausen húsið.

Mynd 19: Clausen húsið, án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 20: Loftmynd, Kársnes 1946.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Úr ræktarlandi í sjálfstætt sveitarfélag (1944–1955)

Í Kópavogshrepp setur bygging nýrra íbúðarhúsa svip sinn á daglegt líf. Þar má sjá mörg kvöld heilar fjölskyldur, hjón með börn sín, vera að byggja hús, sem ýmist eru í byrjun, eða lengra á veg komin. Þar er unnið af hvað mestu kappi á kvöldin og sunnudögum, því að margir, sem eru að byggja, stunda aðra vinnu virka daga.

Einar Júlíusson

Framfarafélagið Kópavogur

Á stríðsárunum ríkti alvarleg kreppa í húsnæðismálum í Reykjavík (Jón Rúnar Sveinsson, 2005). Vegna mikillar húsnæðiseklu bjó fólk um sig á smábýlalöndum á Kársnesi, í sumarbústöðum sem leyfilegt var að byggja að hámarki 25 fermetra stóra (Tíminn, 1952) eða byggði ný hús án tilskilinna leyfa. Flestir ef ekki allir sumarbústaðir urðu að heilsársbústöðum (Adolf J.E. Petersen, 1990:14). Þó svo að dæmi hafi verið um að einstaka reitir hafi verið skipulagðir með ákveðinni húsateikningu, var algengara að hafðar voru frjálsar hendur varðandi útlit og ytri frágang: „Hér voru um þessar mundir fáar þær hömlur á framkvæmdafrelsi, sem skipuleg uppbygging krefst. Hér gat hver og einn byggt svo sem honum sjálfum líkaði. Þetta kunnu þeir vel að meta, sem að voru fluttir, óvanir boðum og bönnum í þessum efnum“ (Kópavogsbær, 1965). Innflutningshöft á byggingarvörum voru í gildi á þessum tíma og samhliða voru sett lög sem takmörkuðu m.a. stærð húsa. Undir stríðslok var komin dreifð byggð í Kópavogi og árið 1945 var farið að veita leyfi til fastrar búsetu á smábýlalöndum og jókst þá uppbygging ört þrátt fyrir skort á grunnþægindum eins og vatnsveitu, holræsum, rafmagni, síma o.s.frv. (Kópavogsbær, 1965).

Árið 1945 var svo komið að íbúar í hinum svokallaða Upphreppi voru orðnir 521 talsins og gerðu kröfu um innviði eins og vatn, vegi og skóla fyrir börnin, auk þess sem fólk vildi fá búsetuleyfi og byggingarleyfi. En með orðum Huldu Jakobsdóttur, var það ekki auðsótt mál: „Við landnemarnir áttum engan fulltrúa í hreppsnefnd Seltjarnarneshrepps hins forna, og þeir herrar sem þar sátu höfðu lítinn skilning á þörfum okkar. Þeir litu okkur hornauga og kölluðu okkur „landshornalýðinn á Hálsunum“ (Gylfi Gröndal, 1988:124).

Vorið 1945 birtist auglýsing í dagblöðum og voru allir með lögheimili í Kópavogi boðaðir til áríðandi fundar vegna félagsstofnunar í þeim hluta Seltjarnarneshrepps, sem lá milli Reykjavíkur og Garðahrepps og að Fossvogi og Kópavogi. Sunnudaginn 13. maí 1945 hófst stofnfundur félagsins klukkan tvö í bragga við Fífuhvamm og þar voru þá mættir um 40 frumbyggjar í Kópavogi. Á fundinum voru samþykkt lög fyrir félagið og ákveðið að það skyldi heita Framfarafélagið Kópavogur. Tilgangur félagsins skyldi vera að vinna að og efla framkvæmdir á félagssvæðinu til endurbóta í menningar- og hagsmunamálum, fræðslumálum, vega- og samgöngumálum, símamálum, póstmálum, vatnsveitumálum, jarðræktarmálum og fegrun umhverfis (Gylfi Gröndal, 1988:125).

Framfarafélagið bauð fram í sveitarstjórnarkosningum árið 1946 og náði hreinum meirihluta í Seltjarnarneshreppi. Við það breyttust aðstæður í Kópavogi. Farið var að nýta sjóði hreppsins til m.a. vatnsveitu- og vegalagna, auk þess sem hernaðarmannvirki voru fjarlægð, m.a. til að koma í veg fyrir að fátækrahverfi risu í braggahverfum (Kópavogur, 1993:2).

Kópavogur – sjálfstætt sveitarfélag

Um 1945 tók skipulagsstjóri ríkisins við skipulagi bæjarlandsins. Á sama tíma var farið að taka þau erfðafestulönd úr leigu sem ekki voru ræktuð sem skyldi, ef nota þurfti landið til annars. Var leigutaka þá greitt fyrir ræktun og húsakost. Reitirnir voru skipulagðir eftir því sem þeir losnuðu úr ábúð. Samkvæmt Huldu Jakobsdóttur, sem átti eftir að verð sveitarstjóri sjálfstæðs sveitarfélags Kópavogs, var það sýn meirihluta Framfarafélagsins að allt land jarðanna Kópavogs og Digraness yrði skipulagt sem þéttbýli, þar sem þúsundir manna gætu sest að til frambúðar. Öll stefna nýja meirihlutans og aðgerðir í málum miðuðust við það. „Það var óhjákvæmilegt annað en skerða digra sjóði Seltjarnarneshrepps vegna þessara framkvæmda, og það líkaði ekki hinum gömlu og grónu efnamönnum á Nesinu“ segir Hulda í endurminningabók sinni Við byggðum nýjan bæ: „Þeim þóttu áætlanir okkar byltingarkenndar og óraunsæjar, og þegar þeir gerðu sér grein fyrir, að þeir réðu litlu sem engu lengur varðandi stjórn hreppsins – þá runnu á þá tvær grímur. Þeir sáu ekki annað ráð vænna en að losa sig við okkur. Boðað var til almenns fundar í Mýrarhúsaskóla 20. september 1947, þar sem Sigurjón Jónsson fyrrum oddviti reifaði málið og lagði til, að Seltjarnarneshreppi hinum forna yrði skipt í tvö hreppsfélög (Gylfi Gröndal 1988). Að beiðni Seltjarnaneshrepps varð Kópavogur sjálfstætt sveitarfélag árið 1948, gegn vilja meirihluta íbúanna. í kjölfarið var Kópavogshreppur stofnaður sem sérstakt sveitarfélag.

Auk uppbyggingar húsnæðis var lykiláhersla á uppbyggingu grunninnviða í hinnu nýja sveitarfélagi, en fyrstu íbúar höfðu ekkert vatn sem þurfti að sækja langt að. Árið 1949 var gerður samningar milli bæjarstjórnar Reykjavíkur og hreppsnenfdar Kópavogs um kaup á vatni frá Vatnsveitu Reykjavíkur. Árið 1954 er hafist handa við að gera verkfræðilegar áætlanir og teikningar af holræsakerfi bæjarins (Aðalskipulag Kópavogs 1988-2008, 1990:18)

Mynd 21: Kópavogsbraut. Vatnshani í forgrunni, heflaður vegur, rafmagnsstaurar og strætisvagn í bakgrunni. Án ártals.

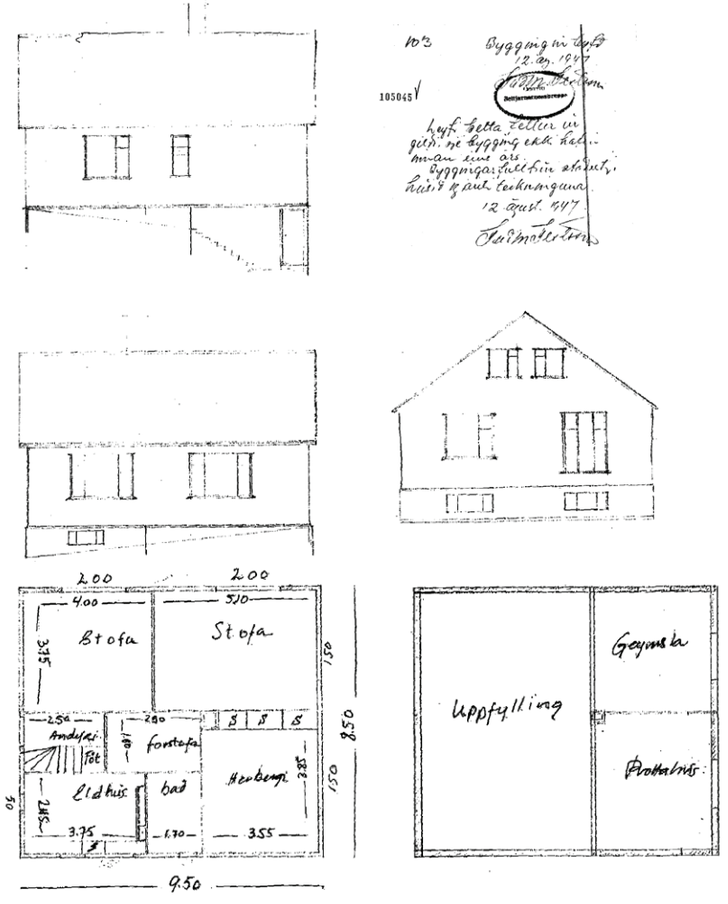
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Þinghólsbraut 65

Höfundur: Ókunnur

Byggingarár: 1947

Meðal elstu húsa á Kársnesi, sem rís á sjávarlóð eftir teikningu sem samþykkt er í Seltjarnarneshreppi árið 1947.

Borgarholtsbraut 42

Höfundur: ókunnur

Byggingarár: 1948

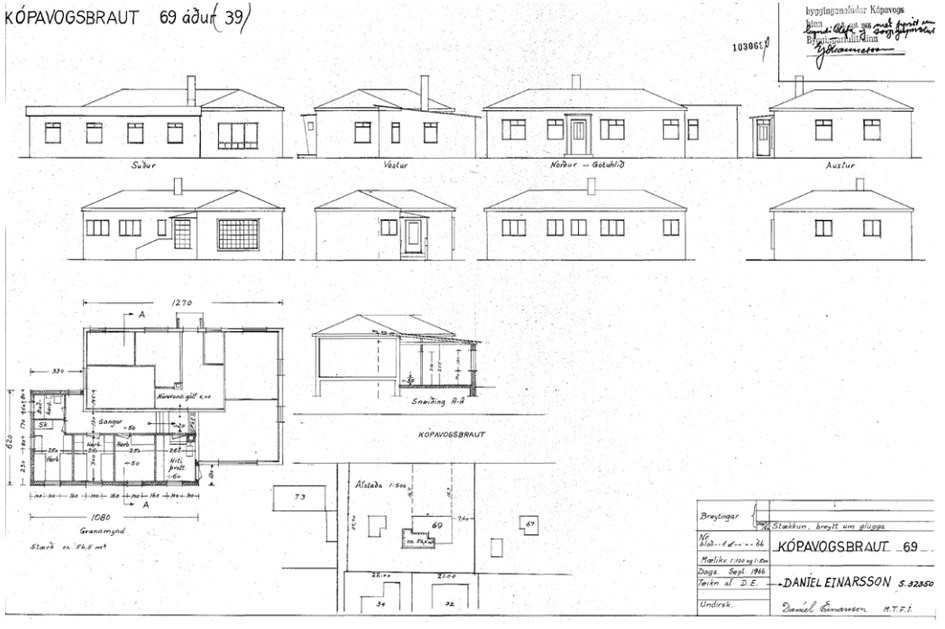
Fulltrúi elstu byggðar á Kársnesi, Á árunum 1958-1969 rak Jóhanna Hrafnfjörð ljósmóðir fæðingarheimili í Kópavogi og var starfsemin lengst af til húsa á Borgarholtsbraut 42.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Kópavogsbraut 69

Kópavogsbraut 69 er dæmi um einfalt hús, sumarhús í grunninn, sem hefur verið byggt við í takt við þarfir eigenda. Viðbyggingar risu í tveimur áföngum. Fyrsta viðbyggingin sést hér á neðri myndinni til hægri. Á reyndarteikningu frá 1966 má sjá svefnherbergisálmu sem bætt var við síðar. Þegar þetta er ritað stendur til að rífa húsið og auka nýtingarhlutfall á lóðinni.
reyndarteikningu frá 1966 má sjá svefnherbergisálmu sem bætt var við síðar. Þegar þetta er ritað stendur til að rífa húsið og auka nýtingarhlutfall á lóðinni.

Mynd 22: Reyndarteikning af Kópavogsbraut 69, gerð af Daníel Einarssyni 1966.

Mynd 23: Fjölskyldan að Kópavogsbraut 69, líklega um 1946.

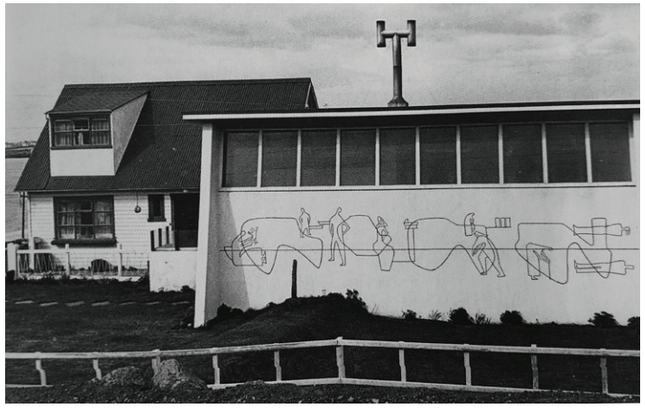

Mynd 24: Kópavogsbraut 69, líklega um 1950 þegar búið er að byggja við í fyrra skiptið.

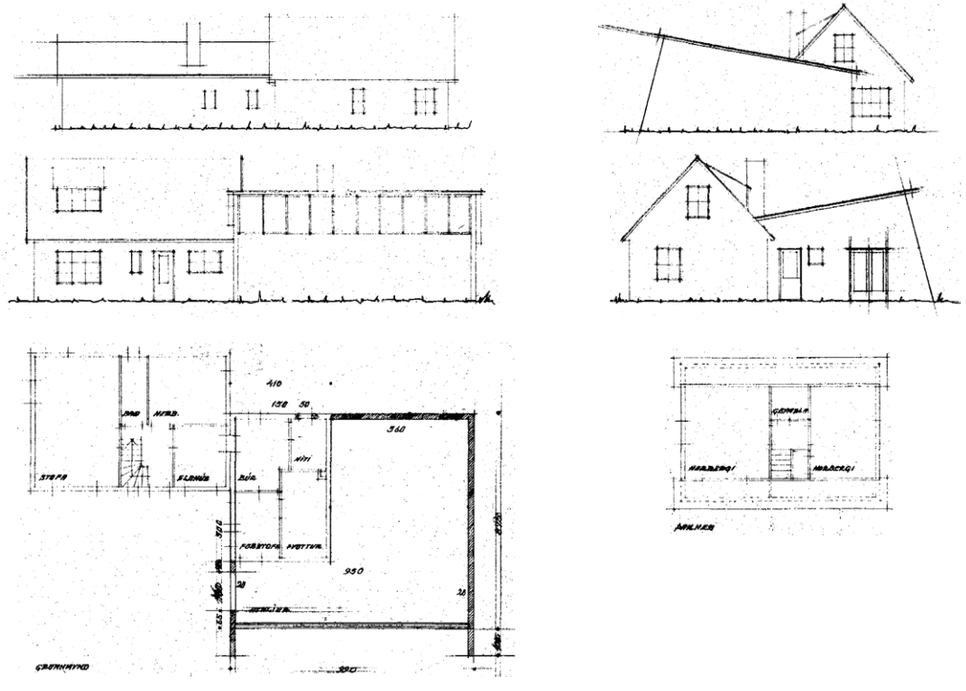
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Kársnesbraut 86

Kársnesbraut 86 sker sig úr hvað varðar byggingarstíl viðbyggingar sem var teiknuð sem vinnustofa listamanna. Upphaflegur höfundur hússins er ókunnur en viðbygginguna teiknaði Hannes Kr. Davíðsson árið 1958 fyrir listahjónin Barböru og Magnús Á. Árnason. Veggverk Barböru á útvegg vinnustofunnar kallaði hún: *Frá vöggu til grafar.*

Mynd 25: Íbúðarhús og vinnustofa við Kársnesbraut. Án ártals.

Mynd 26: Grunnmyndir og ásýndir.

Kópavogsbraut 109

Höfundur: Ókunnur

Byggingarár: 1950

Mynd 27: Íbúðarhús Kópavogsbraut 109

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Fyrsta heildarskipulagið fyrir Kársnes (1949)

Árið 1949 var fyrsta heildarskipulagið fyrir Kársnes vestan Hafnarfjarðarvegar staðfest. Ásgeir Þór Ásgeirsson verkfræðingur vann að skipulaginu og Skipulagsstjóri ríkisins, Hörður Bjarnason, undirritaði það. Með uppdrættinum var fest í sessi afmörkun lóða, sem byggði á reitaskiptingu erfðafestulanda ríkisins á Kársnesi og gatnakerfi sem mótaðist af ræktunarreitum og sumarbústaðalóðum, sem margar voru orðnar að heilsársbúsetusvæðum þegar hér var komið sögu.

Á skipulagsuppdrættinum var gert ráð fyrir íbúðarbyggð og útivistarsvæði meðfram allri strandlengjunni, að undanskilinni lóð Vitamálastofnunar á Kársnesinu norðanverðu. Áhersla var lögð á sameiginleg útirými og grænt svæði nær samfellt frá Borgum og suður í Kópavog. Umhverfis Borgir er sýndur vetrarleikvöllur, dagheimili, leikvöllur og skátaheimili. Vestan megin, þar sem nú er Hlégerði, er gert ráð fyrir kirkju, verslunum og leikvelli þar sem nú er Stelluróló.

Á uppdrættinum hefur öll suðurströndin ásýnd útivistarsvæðis eða promenade á evrópska vísu. Hluti sjávarlóða liggur að ströndinni en akvegur aðgreinir aðrar lóðir frá ströndinni og þar eru bílastæðaútskot fyrir gesti. Sýnd er baðströnd eftir endilangri suðurströndinni og einnig knattspyrnuvöllur. Þá liggja gönguleiðir frá íbúðabyggðinni á Holtinu og niður að ströndinni. Lóðir við norðurströndina eru áberandi langar og mjóar og ná að strandlínunni. Aðstæður höguðu því þannig að atvinnurekstur festi sig í sessi meðfram Fossvogi og vestast á Kársnesi þar sem vinna við hafnargerð hófst árið 1952 eins og síðar verður vikið að.

Mynd 28: Yfirlitsuppdráttur skipulagsstjóra ríkisins fyrir endurskipulag vestan Reykjanesbrautar, 1949.

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11 2026

Bær æskunnar

Lengi framan af gátu börn í Kópavogi leikið sér á víðáttumiklum opnum svæðum víðsvegar um bæinn: „Leiksvæðið var allt holtið og svæðið allt niður í fjöru, þarna voru ekki önnur hús en þau örfáu sem stóðu við Kársnesbrautina," segir Vilhelmína Þorvarðardóttir í viðtali við Kópavogsblaðið, en Vilhelmína ólst upp á Kársnesi og er fyrsti borni og barnfæddi Kópavogsbúinn (Kópavogsblaðið, 2011).

Valgerður Benediktsdóttir segir einnig frá slíkri upplifun: „[...] Kastalagerðið var Ævintýralandið, með stórum staf, og bliknaði sérhvert Disneyland í samanburði við þau stórbrotnu ævintýri sem gerðust í holtinu, þessum gamla sjávarbotni með öllum sínum skófum sem í huga okkar krakkanna voru heilaslettur úr útilegumönnum og himnastigaklifrurum og voru stórkostleg leiktjöld æskunnar. Þar fórum við í hvers kyns leiðangra og létum villikettina ekki hræða okkur en nóg var af þeim á þessum tíma og emjuðu þeir oft ógurlega í kvöldrökkrinu. Við fórum í endalausa feluleiki og löggu og bófa, indjánaleiki og stukkum milli steina sem samstundis breyttust í fangelsi og kastala, fórum háskaför upp á þá stærstu, gjarna í leynifélagsskikkju og með sverð og sigum stundum niður þá í reipi, paufuðumst gegnum mannaskítsgjána svokölluðu, tíndum blóm og ber og bönkuðum uppá hjá álfunum [...]" (Kópavogur, 2013).

Mynd 29: Börn að leik, 1957.

Mynd 30: Drengir að leik, 1957.

Mynd 31: Stúlka með barnavagn. Án ártals.

Stelluróló

Í yfirliti yfir leik- og afþreyingarsvæði í Kópavogi frá árinu 2022 kemur fram að Stelluróló við Hlégerði sé einn af elstu gæsluvöllum bæjarins sem hafa verið aflagðir í þeirri mynd sem áður var. Nú er þar starfræktur gæsluvöllur um fjögurra vikna skeið að sumarlagi. Í skýrslu um leik- og afþreyingarsvæði í Kópavogi kemur fram að lagfæringar voru síðast gerðar á Stelluróló árið 2000 og hefur leiksvæðið sem og húsið á leiksvæðinu látið verulega á sjá og þyrfti að taka til endurnýjunar (Kópavogsbær, 2022).

Mynd 33: Barnaskemmtun á Stelluróló. Án ártals.

Mynd 32: Börn að leik á Stelluróló. Án ártals.

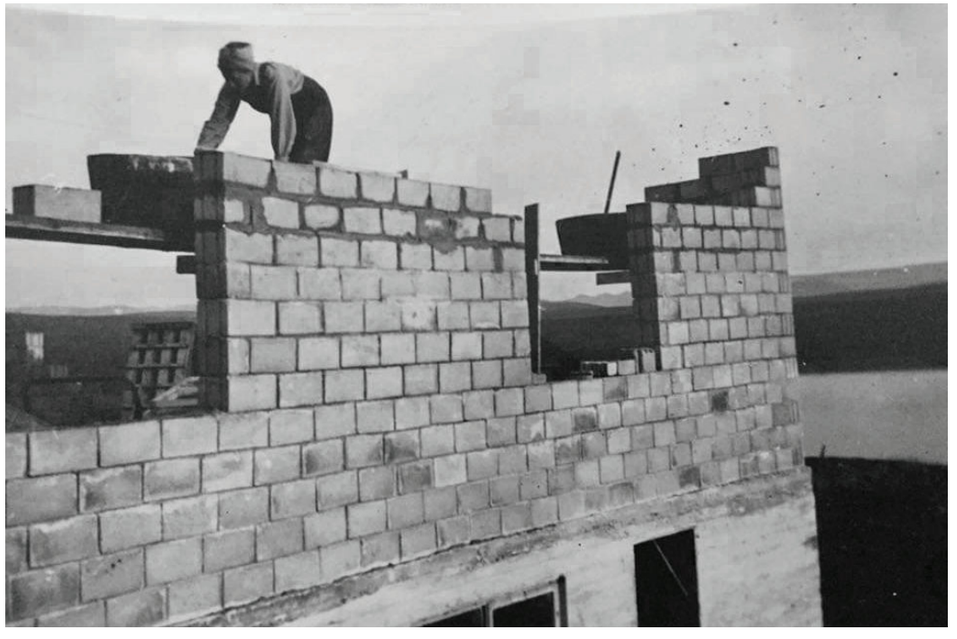

Mynd 34: Börn spreyta sig á jafnvægisslá. Án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Mannvirkjagerð í skugga innflutningshafta

„Í Kópavogshrepp setur bygging nýrra íbúðarhúsa svip sinn á daglegt líf. Þar má sjá mörg kvöld heilar fjölskyldur, hjón með börn sín, vera að byggja hús, sem ýmist eru í byrjun, eða lengra á veg komin. Þar er unnið af hvað mestu kappi á kvöldin og sunnudögum, því að margir, sem eru að byggja, stunda aðra vinnu virka daga. Auk þess eru mörg hús ófullgerð frá fyrra ári, því að flestir vinna mikið sjálfir að byggingunum. Þannig má gera ráð fyrir, að um 200 hús séu raunverulega í smíðum í þessu eina hreppsfélagi við bæjardyr Reykjavíkur. Og flest er þetta fólk, sem orðið hefir að leita út fyrir þær bæjardyr, til að eygja þann möguleika að koma upp þaki yfir höfuðið á sér," er haft eftir Einari Júlíussyni, byggingarfulltrúa Kópavogs, í viðtali við Tímann árið 1952 (Tíminn, 1952). Á árunum eftir 1946 óx ásókn í byggingarlóðir og byggingarleyfi í Kópavogi verulega. Einkum sótti um lóðirnar ungt og efnalítið fólk sem fékk ekki lóðir í Reykjavík eða hafði ekki bolmagn til að reisa sér íbúðir undir byggingarsamþykkt sem var ströng samanborið við Kópavog. Í Kópavogi þurfti ekki byggingarmeistara yfir byggingar á þessum árum og ekki aðra verkmeistara en við raflögn. Var sá háttur á allt fram undir 1955 að eftirlit byggingarfulltrúa var látið nægja (Adolf J.E. Petersen, 1990:184). Árið 1950 hafði 198 smábýlum verið úthlutað úr landi Kópavogs og vorið 1952 var mælt fyrir og úthlutað lóðum fyrir vel á annað hundrað nýrra íbúðarhúsa í Kópavogi. Takmarkandi þáttur við húsnæðisuppbyggingu voru innflutningshöft sem voru sett á með lögum árið 1947. Í því augnamiði að koma íbúðabyggingu almennings aftur á rekspöl var skattlagning vinnu við eigin húsbyggingar afnumin árið 1949. Árið 1952 fylgdi ríkisvaldið svo í kjölfarið með stofnun Lánadeildar smáíbúða (Jón Rúnar Sveinsson, 2005)

Mynd 35: Elísabet Finsen að störfum við hús sitt að Þinghólsbraut 35. Án ártals

Elísabet Finsen múrari

Einn frumbyggja í Kópavogi sem fékk að reyna innflutningshöftin var Elísabet Finsen. Hún var uppalin á Íslandi og í Danmörku þar sem hún lauk sveinsprófi í múraraiðn árið 1942, fékk vinnu á teiknistofu sama ár og stefndi á nám í arkitektúr. Eftir andlát föður síns, Árna Finsen, flutti Elísabet til Íslands árið 1945. Hún hafði þá skrifað Sigurði Guðmundssyni arkitekt, fyrrverandi vinnuveitanda föður hennar, og hóf störf á teiknistofu hans og Eiríks Einarssonar. Skömmu síðar kynntist Elísabet manninum sínum og þau ákváðu að byggja saman hús í Kópavoginum. „Á þeim árum fékkst ekki neitt, maður þurfti alltaf að vera uppi í Fjárhagsráði og öllum þessum nefndum til að fá leyfi fyrir hverjum hlut. Sjáðu til dæmis hurðirnar, þær eru ekki eins, við fengum leyfi fyrir tveimur gegnum einn og öðrum tveimur gegnum annan" rifjaði Elísabet upp í viðtali við Elínu Pálmadóttur á tíunda áratugnum (Elín Pálmadóttir, 1993).

Elísabet og eiginmaður hennar höfðu fengið úthlutað erfðafestulandi við suðurströnd Kársness þar sem Elísabet teiknaði fyrsta íbúðarhúsið á svæðinu sem fékk byggingarleyfi en önnur hús höfðu verið byggð sem sumarbústaðir eða vinnuskúrar. Húsið hlóðu þau sjálf upp úr vibrosteini því byggingarefni var af skornum skammti og þurfti að sýna útsjónarsemi við að afla efnis. Loftplatan var steypt í einu lagi og fengu hjónin aðra aðila til að vinna það verk: „Þá sá ég að maðurinn sem var að leggja járnin ætlaði að spara þau. Ég sagði við hann að ég vildi hafa þetta eins og væri á teikningunni. Hann var dálítið hissa á því hvað þessi kona væri að segja honum til. Ég komst svo að því af hverju hann vildi spara járnin, hann ætlaði að kaupa af okkur afgangana. Það var jafn erfitt að útvega sér járn eins og allt annað til bygginga á þeim tíma." Elísabet teiknaði fleiri hús en sitt eigið: „Ég teiknaði svolítið fyrir fólk öðru hverju, til dæmis þegar þurfti viðbyggingar, einkum meðan Kópavogur var að byggjast. Frumbyggjarnir réttu hver öðrum hjálparhönd" (Elín Pálmadóttir, 1993).

14 B MORGUNBLAÐIÐ SUNNUDAGUR 19. SEPTEMBER 1993

EINI KVEN-múrarinn

Elísabet Finsen er elst hanna á Íslandi sem lokið hefur prófi í múraraiðn. Hér er hún nýútskrifaður múrarasveinn í Danmörku.

Elísabet hugðist vinna sér inn peninga áður en hún héldi áfram í arkitektanámið. En næsta vor hitti hún stráksinn – Friðrik Gísla Daníelsson frá Hlíðarhúsum í Reykjavík. Þá kom rugl á ríminu. Þau fóru að leggjast í ferðalög, bæði Farfuglar.

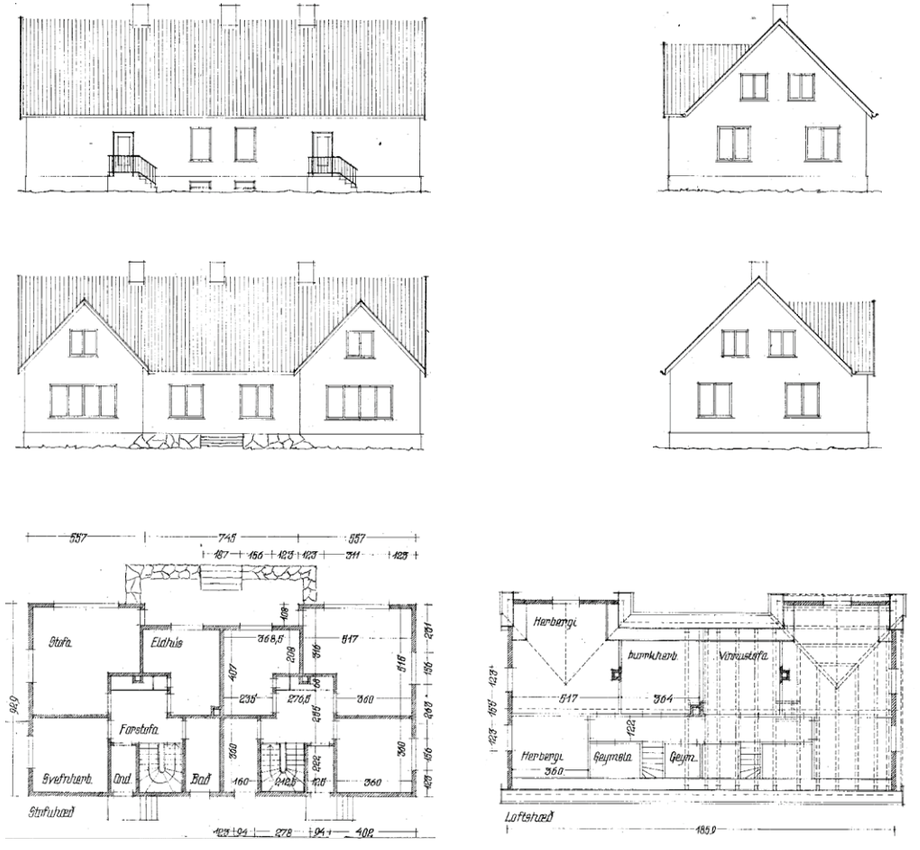
Mynd 36: Brot úr viðtali við Elísabetu í Morgunblaðinu 1993.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Þinghólsbraut 35

Höfundur: Elísabet Finsen

Byggingarár: 1950

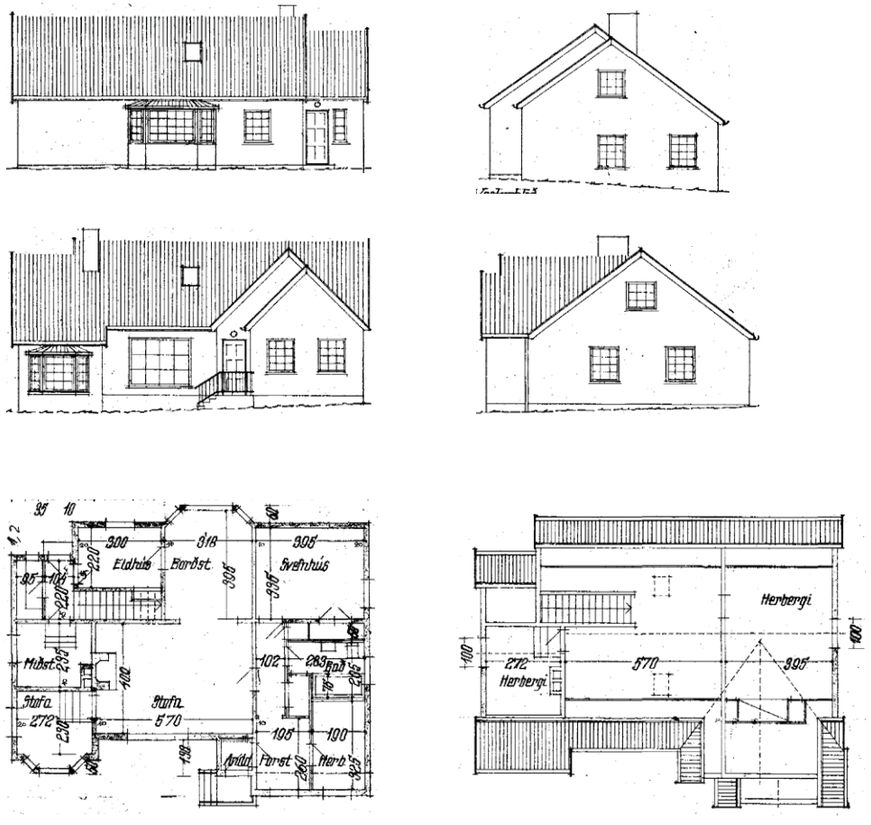

Mynd 37: Grunnmyndir og ásýndir.

Sunnubraut 26

Höfundur: Elísabet Finsen

Byggingarár: 1954

Mynd 38: Grunnmyndir og ásýndir.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Einar Júlíusson byggingafulltrúi (1948-1963)

Einar Júlíusson, sem var lærður trésmiður og einn frumbyggja í Kópavogi, setti sannarlega svip sinn á uppbyggingu í Kársnesi. Árið 1944 keypti hann lítinn sumarbústað við Álfhólsveg í Kópavogi og stofnaði þar sitt fyrsta heimili ásamt konu sinni Ólafíu G. Jóhannesdóttur (Þjóðviljinn, 1965). Einar starfaði sem byggingarfulltrúi Í Kópavogi frá 1948 til 1963, á tíma mestu uppbyggingar í Kársnesi.

„Hafa ekki við að úthluta lóðum“

Frá árinu 1945 fór Skipulagsstjóri ríkisins með úthlutun lóða og skipulagsvald en byggingarleyfi voru á valdi hreppsnefndar Kópavogs. Sem byggingarfulltrúi var Einar Júlíusson á milli tveggja arma þar sem var býsna árekstrasamt: „Daglega berast fyrirspurnir frá nýjum aðilum, sem vilja fá að byggja í Kópavogi. Reynt er að verða við óskum fólks og úthluta þeim lóðum, en þó bíða nú allmargir eftir því, að hægt sé að úthluta lóðum til viðbótar. Hafa þeir, sem sjá um byggingamálin þar syðra, ekki við að skipuleggja ný byggingahverfi og fá lönd úr erfðafestuleigu“ (Tíminn, 1952).

Allt land í Kópavogshreppnum var opinber eign og því úthlutað til erfðafestu og á erfðafestulöndum var fólki leyft að byggja sumarbústaði, sem ekki máttu þó vera stærri en 25 fermetrar. Síðar, þegar byggðin þéttist og fyrirsjáanlegt varð að í Kópavogi myndi rísa kaupstaður í náinni framtíð, var bannað að reisa minni hús en 60 fermetra á erfðafestulöndunum. „Nú eru byggingalóðir þar að stærð frá 650 fermetrum upp í 1000 fermetra. Flest eru hús þau, sem byrjað er á í sumar, 80 fermetrar, en fáeinir hafa þó fengið byggingarleyfi fyrir 90–100 fermetra húsum. Sumir þeirra munu þó hætta við að byggja svo stórt“ (Tíminn, 1952).

Sem frumbyggi í sumarbústað þekkti Einar af eigin raun aðstöðu þeirra sem þurftu að stækka við sig. Samkvæmt blaðagrein sem var rituð og birt í Þjóðviljanum í tilefni fimmtugsafmælis Einars árið 1965, leiðbeindi hann og aðstoðaði á allan hátt. Í greininni kemur einnig fram að laun byggingarfulltrúa hafi lengst af verið mjög óveruleg og Einar hafi því drýgt tekjur sínar með því að teikna hús: „Einar vann fyrir sínu stóra heimili þegar frístundir gáfust, m.a. með því að teikna hús, en það hafði hann einnig lært í hjáverkum. Á þeim árum voru það engir efnaðir broddborgarar sem sóttu um lóðir í Kópavogi heldur langoftast fátækir iðnaðar- eða verkamenn sem enga fyrirgreiðslu fengu í Reykjavík. Þeir þurftu því að fá ódýrar teikningar til að byggja ódýrt og helst í áföngum“ (Þjóðviljinn, 1965). Sjálfur byggði Einar við og endurbætti bústað fjölskyldunnar eftir því sem börnunum fjölgaði.

Húsin sem Einar teiknaði í Kársnesi eru einföld, stílhrein, lágstemmd og hógvær með áherslu á notagildi. Einnig má greina áhrif frá húsakosti til sveita, sbr. þá húsagerð sem kölluð var „fjós og hlaða“. Þá má sjá dæmi um að byggingar Einars dragi dám af öðrum byggingum á Kársnesi, til að mynda tvílyft steinsteypt hús með valmaþaki við Marbakkabraut (áður Kársnesbraut), sem líkjast húsum Arinbjarnar Þorkelssonar sem risu við götuna nokkru fyrr. Arinbjörn teiknaði og reisti fjölda húsa í Reykjavík og víðar á Suðurlandi og hafði mikil áhrif á mótun íslenskrar steinsteypuklassíkur. Frá miðjum sjötta áratugnum eru dæmi um byggingu stærri einbýla með áfasta bílskúra, til að mynda hús við Þinghólsbraut sem rís eftir teikningum Halldórs H. Jónssonar.

Örastur vöxtur byggðar á Íslandi:

Í Kópavogi hjálpast fjölskyldan að við að byggja

Í Kópavogshreppi setur bygging nýrra íbúðarhúsa svip sinn á daglegt líf. Þar má sjá mörg kvöld heilar fjölskyldur, hjón með börn sín, vera að byggja hús, sem ýmist eru í byrjun, eða lengra á veg komin. Þar er unnið af hvað mestu kappi á kvöldin og sunnudögum, því að margir, sem eru að byggja stunda aðra vinnu virka daga.

Byrjað á yfir 100 húsum í sumar.

Blaðamaður frá Tímanum ræddi í gær við Einar Júlíusson, byggingafulltrúa Kópavogshrepps, og spurði hann um hinar miklu byggingaframkvæmdir í hreppnum. — Sagði hann, að síðan í vor hefði verið mælt fyrir og úthlutað lóðum fyrir talsvert á annað hundrað nýrra íbúðarhúsa í Kópavogi.

Auk þess eru mörg hús ófullgerð frá fyrra ári, því að flestir vinna mikið sjálfir að

Þar hefir verið byrjað á byggingu á annað hundrað húsa síðan í vor — byggðin vex jafnóðum og skipulagið verður þar til

Frá nýbyggingunum í Kópavogi, þar sem mörg hús eru í smíðum. — (Ljósm.: Guðni Þórðarson).

Mynd 39: Brot úr viðtali við Einar Júlíusson í Tímanum 1952.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 40: Hús á Kársnesi teiknuð af Einari Júlíussyni.

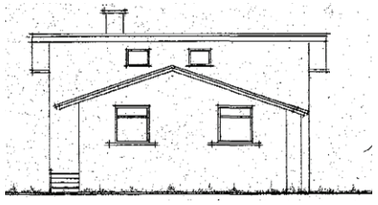
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Húsagerð: Fjós og hlaða

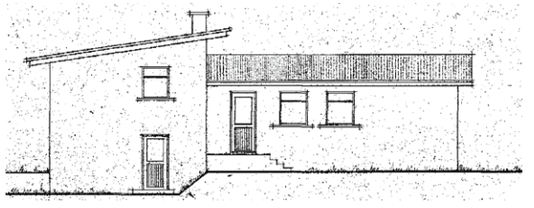
Heimilisfang: Holtagerði 1

Höfundur: Einar Júlíusson

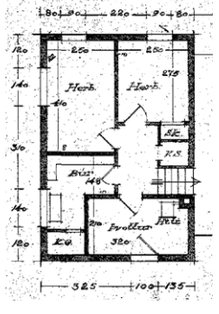
Byggingarár: 1956

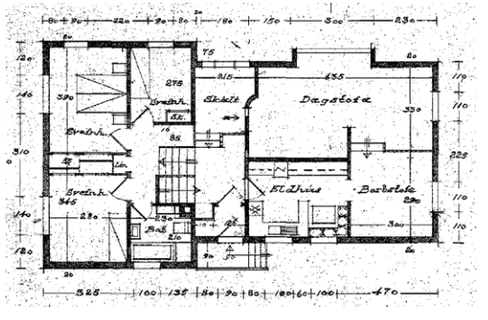

Mynd 43: Ásýnd gaflhliðar

Mynd 42: Ásýnd götuhliðar

Mynd 41: Grunnmyndir

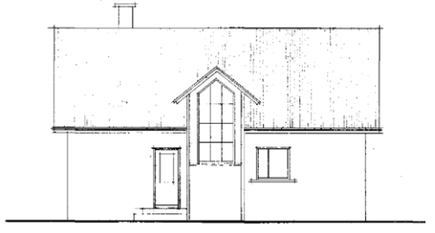
Húsagerð: Hlégerðishús

Heimilisfang: Hlégerði 27

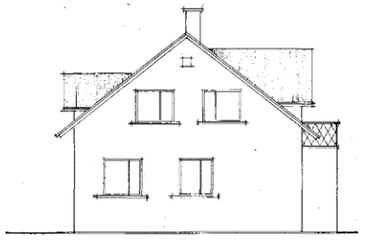
Höfundur: Einar Júlíusson

Byggingarár: 1957

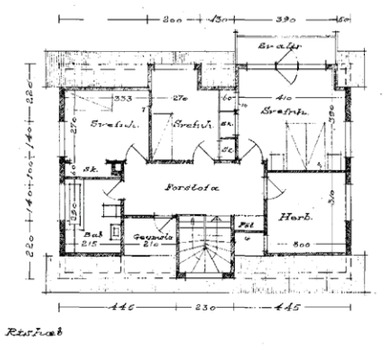
Húsagerð sem er áberandi við Hlégerði og Holtagerði.
Tvílyft hús með mænisþaki og kvistum. Lítið fótspor.

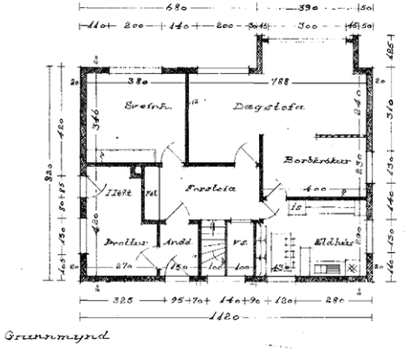

Mynd 45: Ásýnd götuhliðar

Mynd 46: Ásýnd gaflhliðar

Mynd 44: Grunnmyndir

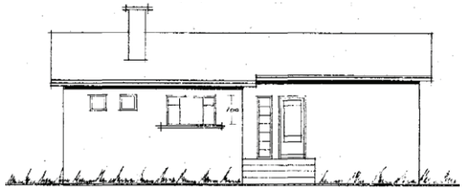
Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11.2026

Húsagerð: Einlyft hús með einhalla þaki

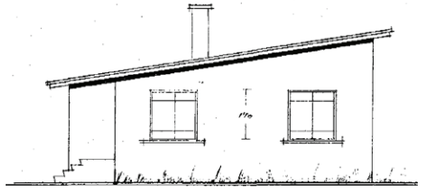
Heimilisfang: Melgerði 27

Höfundur: Einar Júlíusson

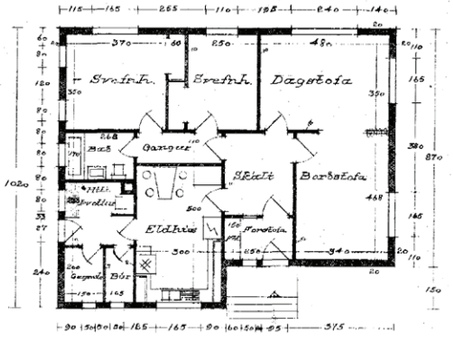
Byggingarár: 1959

Mynd 48: Ásýnd götuhliðar

Mynd 49: Ásýnd gaflhliðar

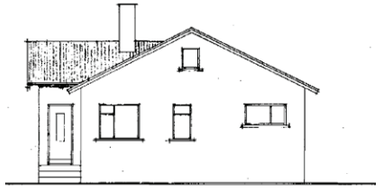
Mynd 47: Grunnmynd

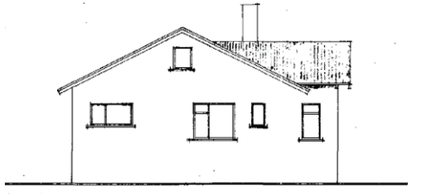
Húsagerð: Lágstemmt einbýlishús

Heimilisfang: Sunnubraut 22

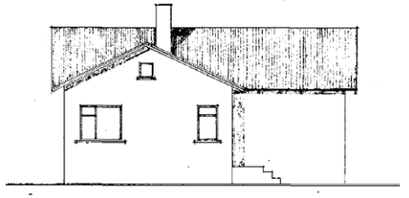
Höfundur: Einar Júlíusson

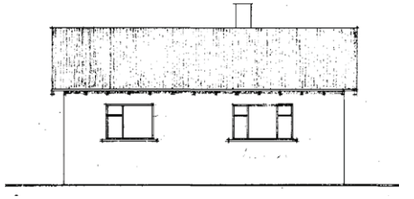
Byggingarár: 1957

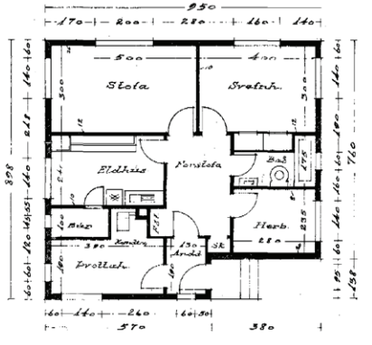

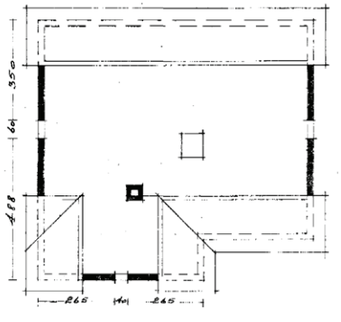
Mynd 52: Ásýnd gaflhliða

Mynd 51: Ásýnd langhliða

Mynd 50: Grunnmyndir

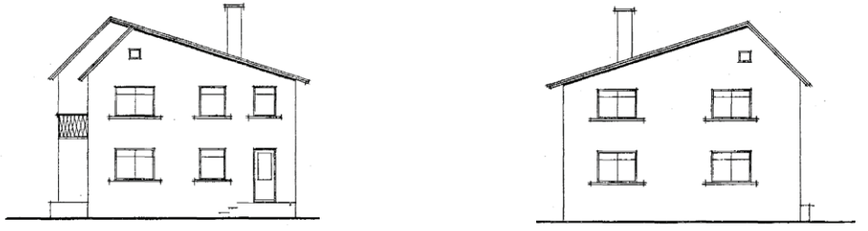
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Húsagerð: Tvíbýli

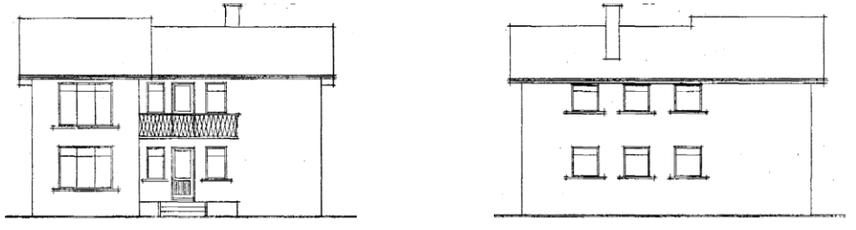
Holtageröi 6

Höfundur: Einar Júlíusson

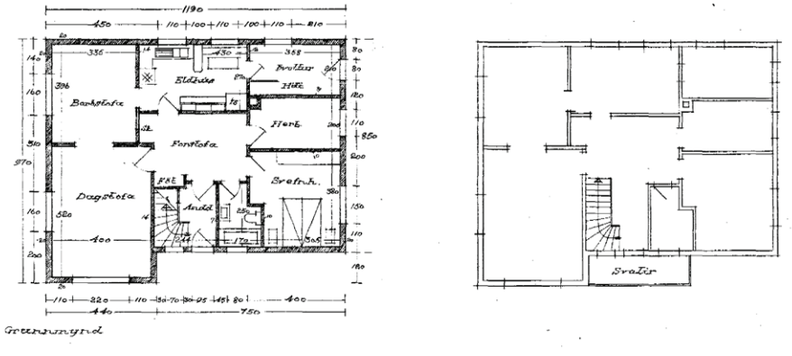
Byggingarár: 1957

Mynd 55: Ásýnd gaflhliða

Mynd 54: Ásýnd langhliða

Mynd 53: Grunnmyndir

Húsagerð: Týpuhús frá Teiknistofu Landbúnaðarins

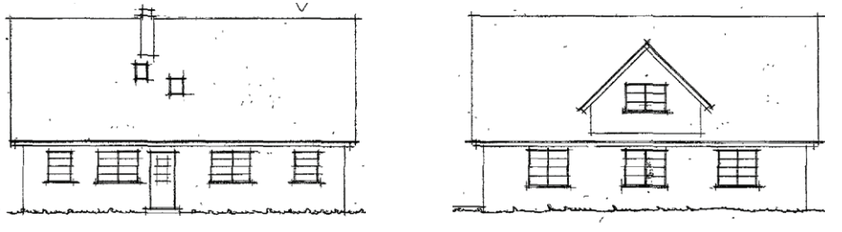
Heimilisfang: Kópavogsbraut 20

Höfundur: Teiknistofa Landbúnaðarins

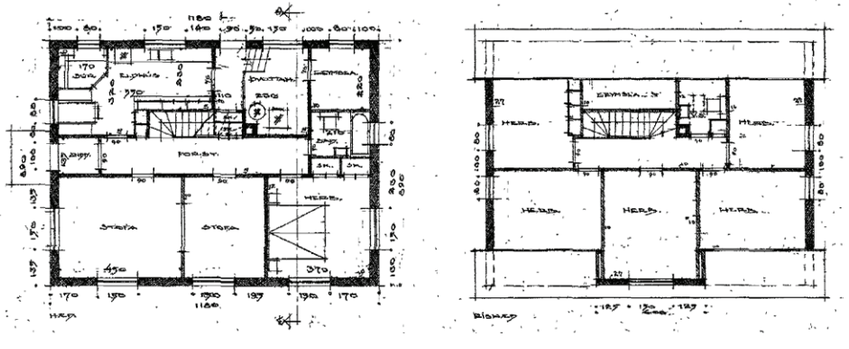
Byggingarár: 1955

Mynd 58: Ásýnd gaflhliðar

Mynd 57: Ásýnd langhliða

Mynd 56: Grunnmyndir

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Urðarbraut 7

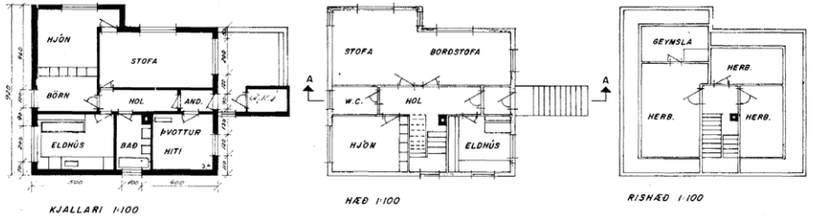
Höfundur: Ókunnur

Byggingarár: 1949

Vel varðveittur fulltrúi gamla þorpsins

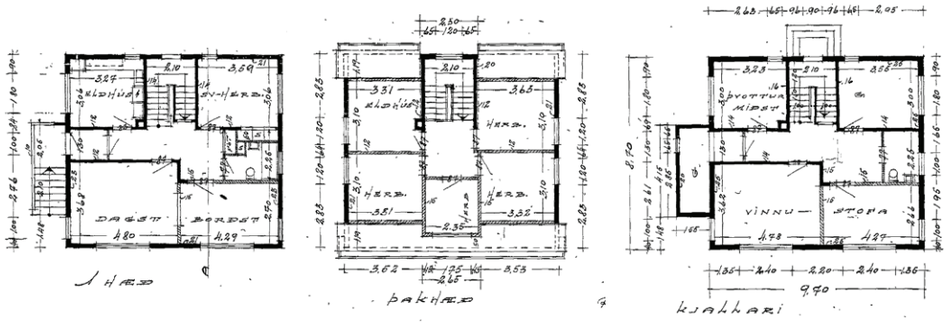
Marbakkabraut 15

Höfundur: Arinbjörn Þorkelsson

Byggingarár: 1954

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

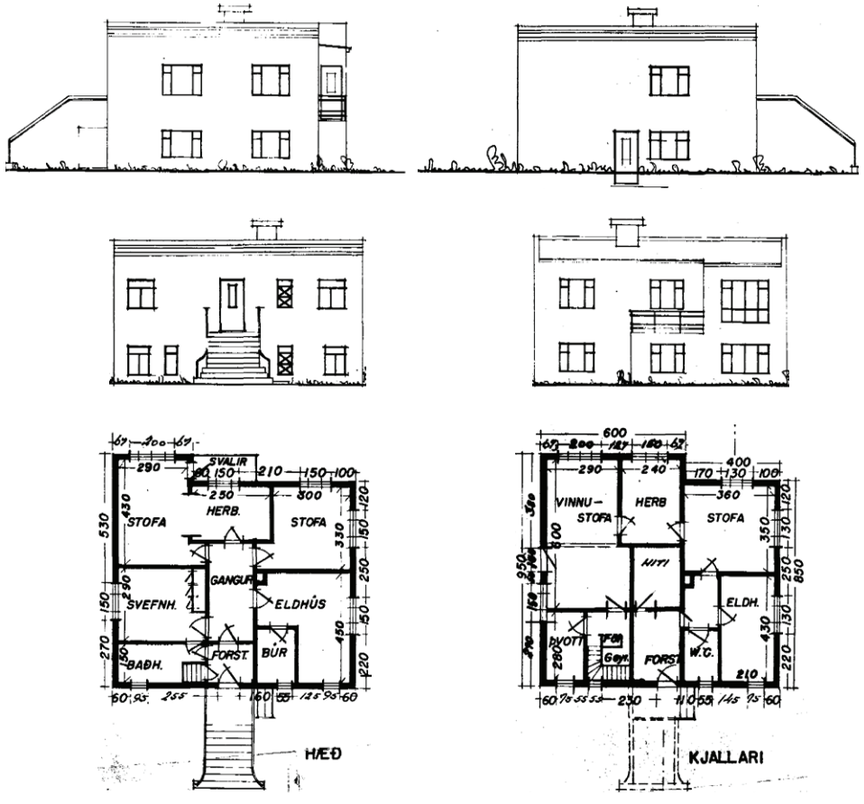
Skólagerði 45

Höfundur: Ókunnur

Byggingarár: 1957

Fúnkisperla lítið breytt frá upprunalegri gerð. Steyptur veggur sem afmarkar húsið frá götu er hluti af heildinni.

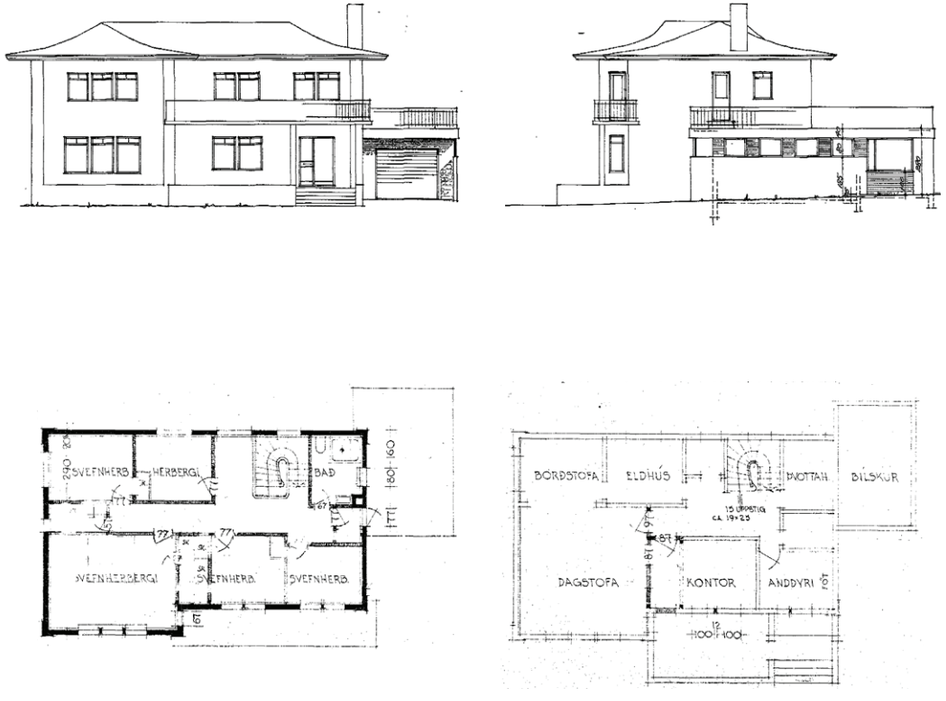

Kópavogsbraut 88

Höfundur: Halldór H. Jónsson

Byggingarár: 1959

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

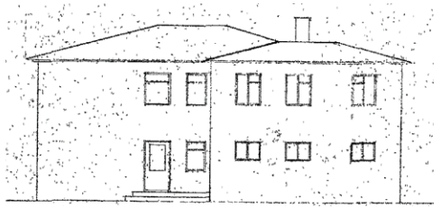
Skjólbraut 4

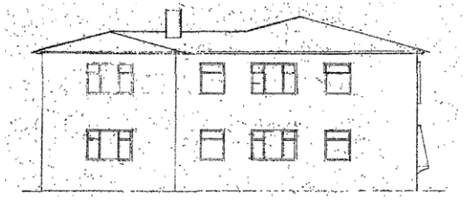
Höfundur: Ókunnur

Byggingarár: 1955

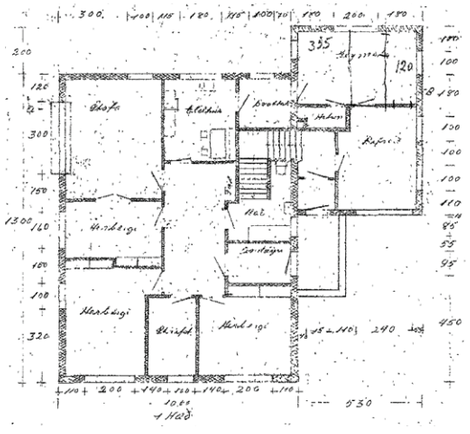
1955 voru Bæjarskrifstofur Kópavogskaupstaðar opnaðar að Skjólbraut 4.

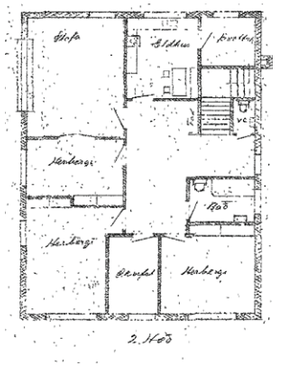

Kópavogsbraut 8

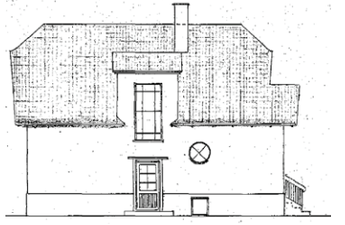
Höfundur: Ókunnur

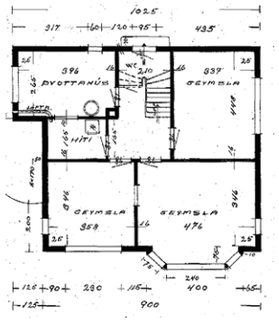
Byggingarár: 1955

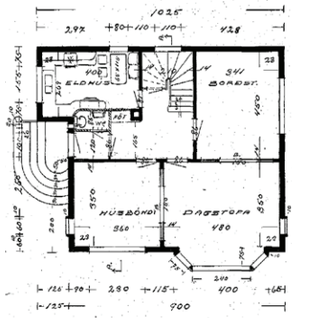

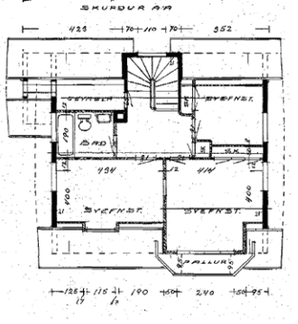

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11.2026

Atvinnuuppbygging

Í sérstöku riti sem gefið var út í tilefni 10 ára kaupstaðarafmælis Kópavogsbæjar er sagt frá uppbyggingu atvinnustarfsemi í bænum á eftirfarandi hátt: „Er Kópavogur varð sérstakt hreppsfélag, var fátt fyrirtækja í byggðarlaginu og flestir sóttu vinnu til Reykjavíkur. Ekki leið þó á löngu, þar til dugmiklir menn og framsýnir hófu hér atvinnurekstur. Forráðamönnum byggðarlagsins var frá öndverðu ljós nauðsyn þess, að fyrirtæki settust hér að: Í fyrsta lagi var óhentugt og ótryggt að svo til allt vinnandi fólk sækti vinnu í önnur byggðarlög, þótt slíkt komi ekki að sök meðan eftirspurn eftir vinnuafli er meiri en framboð. Í öðru lagi var svo sá ávinningur, sem bæjarfélaginu væri að opinberum gjöldum stórra fyrirtækja, sem mundu bera uppi hluta kostnaðarins við rekstur og þróun bæjarins. Í því skyni að örva þá þróun, voru er fram liðu stundir, skipulagðar lóðir undir iðnaðarfyrirtæki, aðallega við Kársnesbraut og á svæðinu sunnan Nýbýlavegar“ (Kópavogur 1955-1965).

Eitt hið fyrsta, var Rörsteypan, sem hóf starfsemi árið 1947. Þá komu nokkur, sem um langa hríð hafa starfað í byggðarlaginu: Niðursuðuverksmiðjan ORA, Blikksmiðjan Vogur, Málning h.f. (Kópavour 1955-1965)

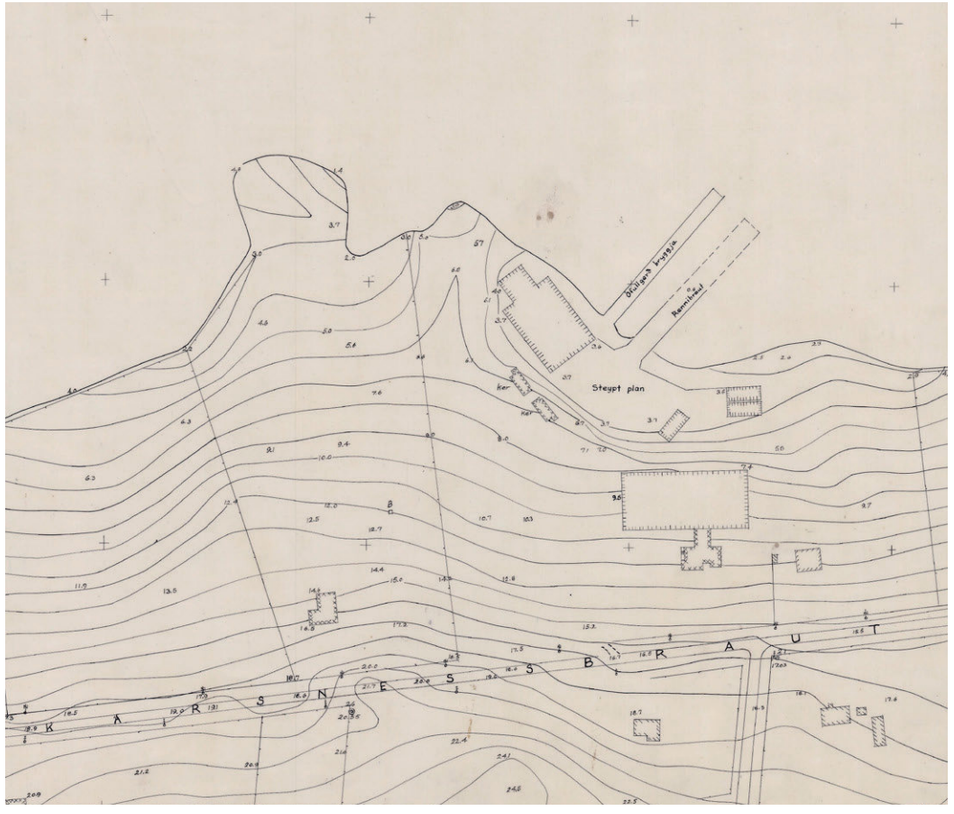
Höfn í Kársnesi

Hafnarskilyrði í Kópavogi eru góð frá náttúrunnar hendi, skerin í Skerjafirði brjóta úthafsölduna, sjóinn leggur aldrei þangað inn og aðdýpi er mikið við Kársnes (Kópavogsbær, 1965).

Hugmyndir um hafnargerð í Kársnesi komust upphaflega á flug árið 1920, en horfið var frá þeim vegna fjárskorts. Á sjötta áratugnum komust áform um hafnargerð aftur á skrið og árið 1952 samþykkti hreppsnefnd Kópavogsbæjar að stofna hafnarsjóð og kjósa hafnarnefnd sem annast skyldi undirbúning að hafnargerð á Kársnesi. Finnbogi Rútur, sveitarstjóri, sem setið hafði sem landskjörinn þingmaður frá árinu 1949, flutti frumvarp á Alþingi um að Kópavogs yrði getið í hópi staða þar sem ríkissjóður greiddi helming kostnaðar vegna hafnargerðar. Frumvarpið var samþykkt sama ár og hófst steypuvinna við bátabryggju fremst á Kársnesi vorið 1953 (Adolf J.E. Petersen, 1990: 138–140). Bátabryggjan átti að vera með 70 metra löngu viðlegurými (Adolf J.E. Petersen, 1990:185). Í byrjun sjötta áratugarins voru íbúar í Kópavogi tæplega þrjú þúsund og samkvæmt afmælisriti bæjarins frá 1965 gjörbreytti hafnargerðin aðstöðu á Kársnesi til athafnastarfsemi:

„Með hafnarmannvirkjum gátu allstór skip lagst að bryggju í Kársnesi og hafa millilandaskip lestað þar afurðir til útflutnings. Fiskhús lét bærinn reisa og hefir rekstur þar skapað talsverða atvinnu á undanförnum árum. [...] Margt bendir til þess, að Kópavogur, sem í upphafi var „svefnbær“, þar sem flestir sóttu vinnu í önnur byggðarlög, verði iðnaðarbær í mjög vaxandi mæli, er fram líða stundir. Fáir bæir bjóða iðnfyrirtækjum jafn ákjósanlega aðstöðu. Þar fer saman staðsetning mjög svo miðsvæðis í þéttbýliskjarna Faxaflóasvæðisins og mikið framboð á vinnuafli. Með tilliti til nánustu framtíðar er það atriði máske þyngst á metunum, því að á næstu árum mun fleira ungt fólk koma til starfa við atvinnuvegi landsins í Kópavogi en í nokkru öðru byggðarlagi hlutfallslega“ (Kópavogsbær, 1965).

Þannig voru lögð drög að frekari vexti byggðarinnar.

Mynd 59: Yfirlitsuppdráttur, 1949. Sýnir m.a. lóð Vita- og hafnarmálastofnunar.

Mynd 60: Skipulagstillaga fyrir athafnasvæði norðan Kársnesbrautar, 1954.

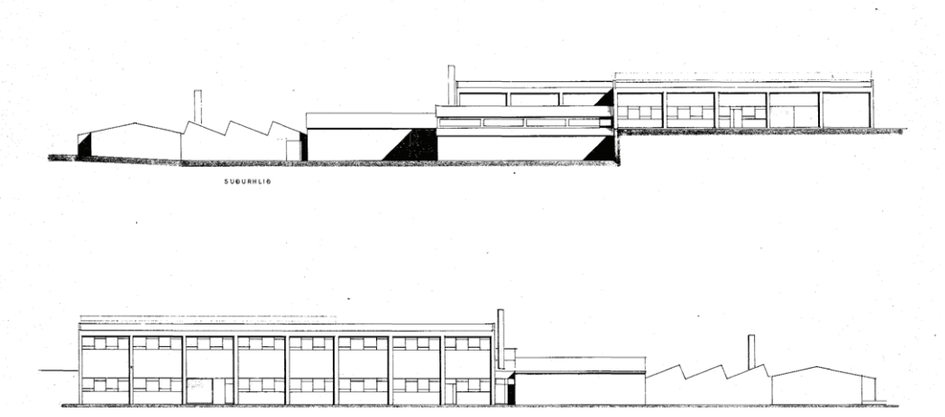
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Niðursuðuverksmiðja ORA

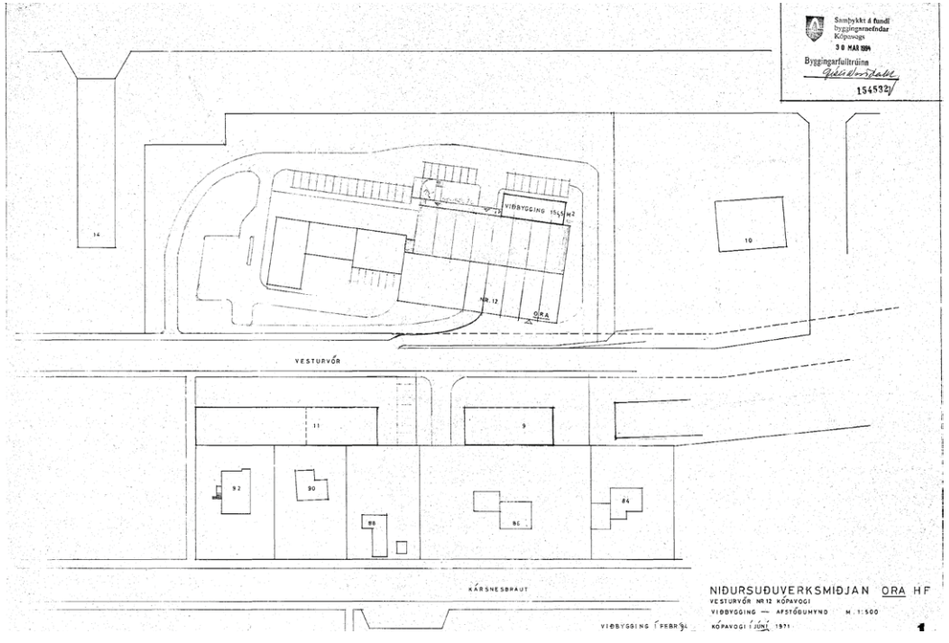
Vesturvör 12.
Elstu raflagnateikningar húss niðursuðuverksmiðju ORA er frá árinu 1949 og má því ætla að elsti hluti hússins sé frá þeim tíma. Byggt hefur verið húsið og því breytt í tímans rás.

Mynd 61: Verkakonur í Niðursuðuverksmiðju ORA árið 1964.

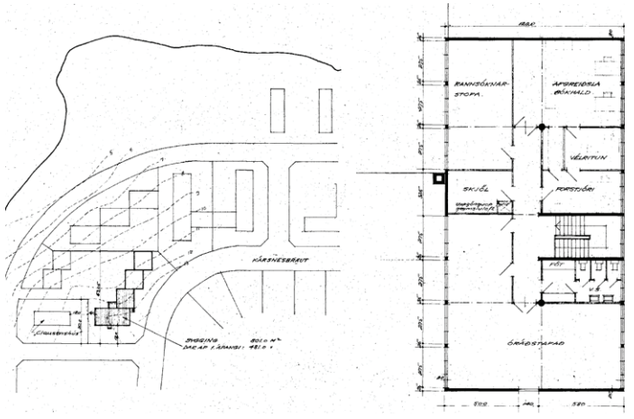
Mynd 62: Ásýndir. Aðaluppdráttur vegna viðbyggingar við Vesturvör 12, 1971.

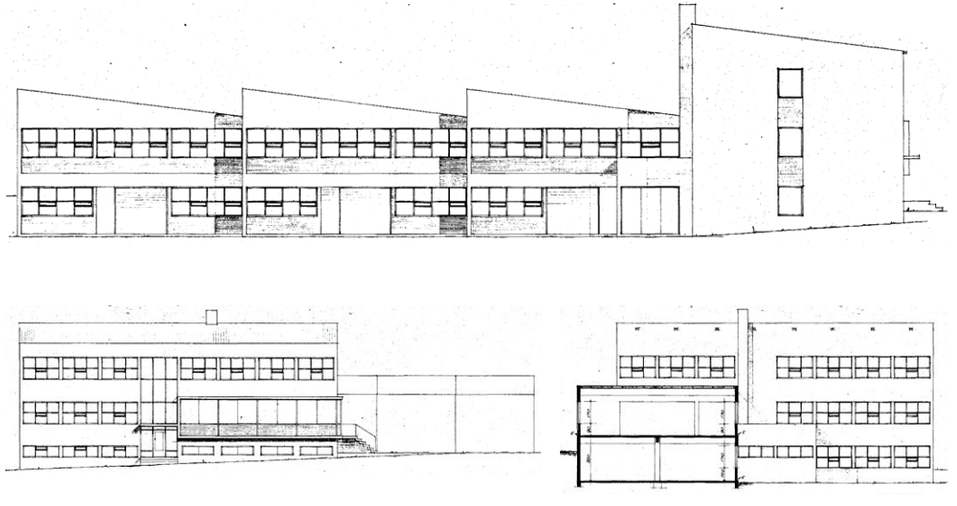
Mynd 63: Afstöðumynd. Aðaluppdráttur vegna viðbyggingar við Vesturvör 12, 1971.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Efnagerðin Valur

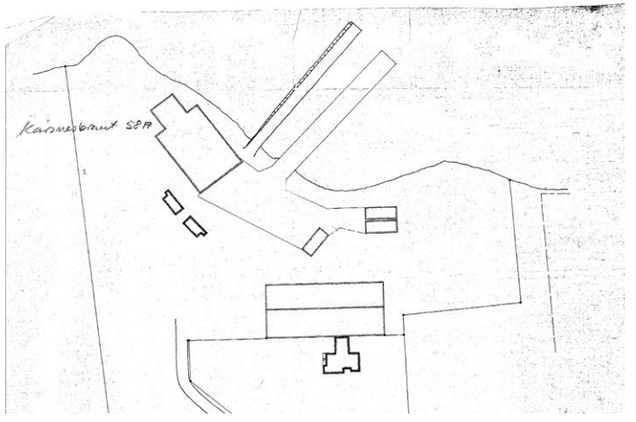
Mynd 64: Afstöðumynd og grunnmynd. Aðaluppdrættir fyrir Efnagerðina Val að Kársnesbraut 108, 1962.

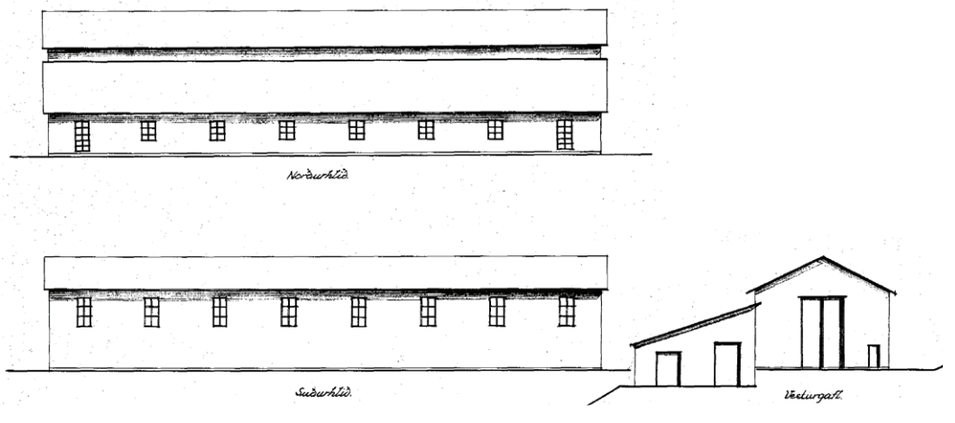
Mynd 65: Ásýndir. Aðaluppdráttur fyrir Kársnesbraut 108, 1962.

Vita- og hafnarmálastofnun

Skemma úr Hvítanesi í Hvalfirði

Mynd 66: Afstöðumynd. Aðaluppdráttur fyrir Kársnesbraut 58a, 1949.

Mynd 67: Ásýndir. Aðaluppdráttur fyrir Kársnesbraut 58a, 1949.

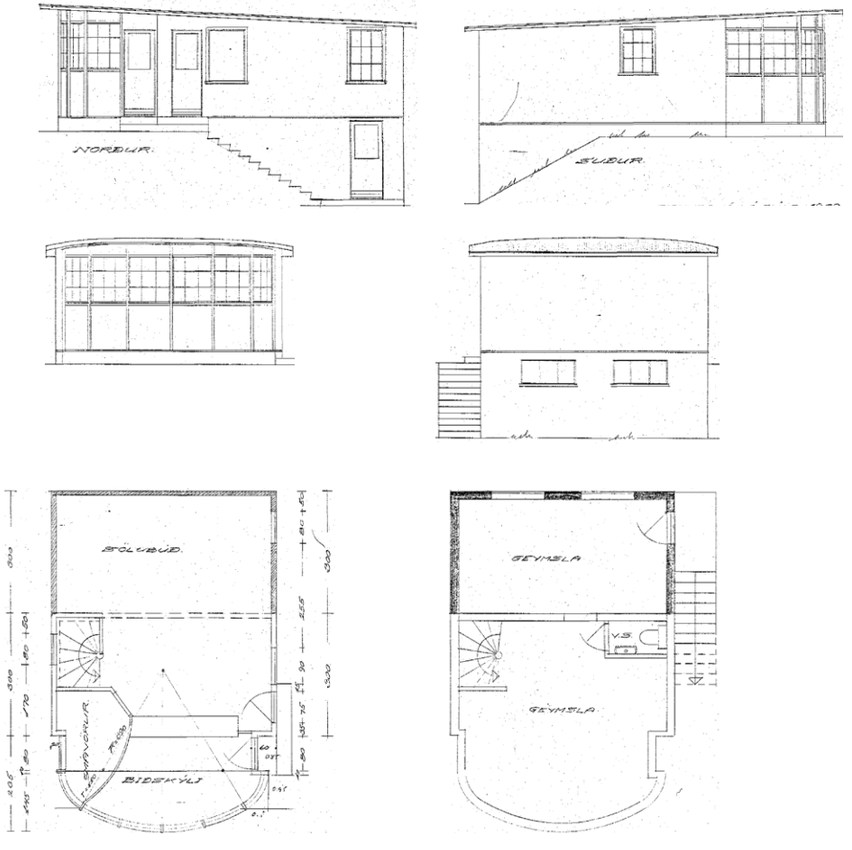
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Kópavogsbraut 115

Höfundur: Óþekktur

Byggingarár: 1955

Málning hf.

Frá hausti 1947 til ársloka 1948 var Kópavogsskóli í nýbyggðu verksmiðjuhúsi í landi Marbakka. Það átti upphaflega að hýsa prentsmiðjuna og segir Hulda Jakobsdóttir frá því í æviminningum sínum að þarna hafi upphafið að prentsmiðjunni Odda verið.

Húsið, sem hýsti lengi fyrirtækið Málningu hf. brann árið 1987 og var ekki endurbyggt.

Mynd 68: Hús Málningar við Kársnesbraut, 1960.

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 69: Loftmynd, Kársnes 1954.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Kópavogskaupstaður – félagslegar og samfélagslegar áherslur (1956–1962)

Þótt segja megi með nokkrum sanni, að menningarstarfsemi fari ekki alltaf eftir ytri aðstæðum, er það þó staðreynd, að góð skilyrði lyfta undir hana. Varla var hægt að ætlast til þess lengur, að húsvillt félagasamtök héldu uppi þróttmiklu starfi. Ennfremur þótti okkur æskilegt, að Kópavogsbúar gætu notið listar og góðra skemmtana hér heima hjá sér, en til þess þurfti að byggja samkomuhús, sem fullnægði kröfum nútímans.“

Hulda Jakobsdóttir

Þann 25. mars 1955 var lagt fÞann 25. mars 1955 var lagt fram frumvarp til laga á Alþingi um bæjarstjórn í Kópavogi, síðar samþykkt, gegn vilja meirihluta hreppsnefndar Kópavogs. Fékk Kópavogur kaupstaðarréttindi 11. maí. Kosið var í bæjarstjórn í október sama ár og hélt Framfarafélagið meirihluta líkt og í næstu tvennum kosningum þar á eftir undir forystu Finnboga Rúts Valdimarssonar og síðar Huldu Jakobsdóttur.

Í hinum nýstofnaða Kópavogskaupstað var áfram byggt af miklum móð. Fulltrúum úr lóðanefnd ríkisins þótti nóg um og gagnrýndu bæjarfélagið fyrir að kasta til höndum og fara ekki eftir skipulagi eða mæla upp lóðir. Í yfirlýsingu nefndarinnar, sem birt var í Tímanum árið 1955, sagði meðal annars: „Byggingaryfirvöld höfnuðu samstarfi við lóðanefnd á þessum grundvelli með því að svara ekki framangreindum í bréfum og mæta ekki á fundi með þeim, sem boðaðir voru um málið, og að undanförnu hafa þau þumbast við að láta mæla út fyrir húsum þeirra, sem lóðir hafa fengið, en úthlutað á hinn bóginn ólöglegum byggingaleyfum til manna, sem engar lóðir höfðu sótt um til lóðanefndar, hvað þá fengið þær. Hefur allt þetta leitt til nokkurra árekstra og skapað hreint öngþveiti í byggingamálum Kópavogs, svo að sumir lóðarleiguhafar hafa orðið að grípa til þess ráðs, að ráða á eigin ábyrgð verkfræðinga til þess að mæla út fyrir húsum sínum og lóðum“ (Tíminn, 1955).

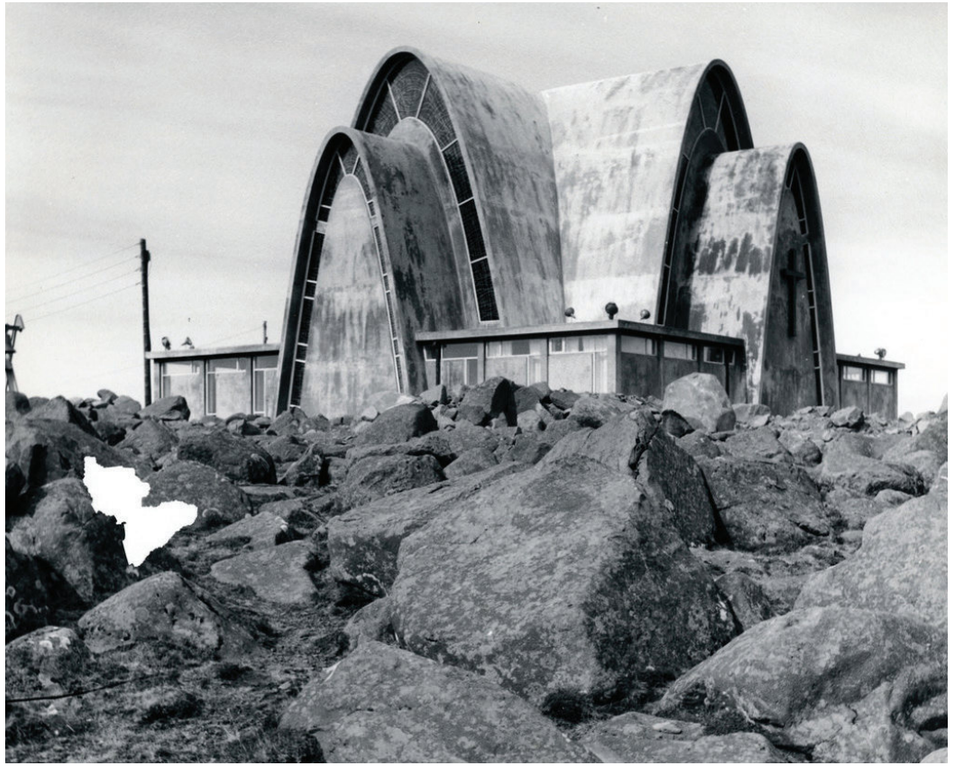
Breyting varð á fyrirkomulagi byggingaeftirlits með stofnun Kópavogskaupstaðar og frá árinu 1955 voru teikningar lagðar inn til samþykktar. Samfara íbúðauppbyggingu á seinni hluta sjötta áratugarins var hröð uppbygging í innviðum menntunar, menningar, heilbrigðis- og félagsþjónustu. Einnig varð mikill vöxtur í iðnaðarstarfsemi og þjónustu og árið 1957 hófu Strætisvagnar Kópavogs rekstur. Sama ár tók Hulda Jakobsdóttir við forystu bæjarins í stað eiginmanns síns Finnboga Rúts, sem fór í auknum mæli að sinna verkefnum sem alþingismaður og bankastjóri Útvegsbankans:

„Þegar Rútur hafði verið skipaður bankastjóri Útvegsbanka Íslands sumarið 1957 og var jafnframt alþingismaður, var annríki hans orðið svo mikið, að hann hætti sem bæjarstjóri Kópavogs og ég tók við því embætti. Illgjarnar tungur sögðu hann þá auðvitað hafa troðið konu sinni í starfið, af því að hann hefði ekki lengur tíma til að gegna því sjálfur,“ er haft eftir Huldu í endurminningum hennar þar sem hún benti á að það hefði verið auðveldara fyrir hana að gegna þessu embætti en flesta aðra, því að hún þekkti bæjarmálin vel og hafði tekið þátt í þeim frá upphafi á sama hátt og Finnbogi Rútur (Gylfi Gröndal, 1988:169–170). Hulda, sem var fyrst kvenna til að gegna starfi bæjarstjóra á Íslandi, hafði verið formaður skólanefndar Seltjarnarneshrepps hins forna 1946–1948 og Kópavogshrepps 1948–1955, formaður fræðsluráðs Kópavogskaupstaðar frá 1955 og Kvenfélags Kópavogs 1952–1954 (Andrés Kristjánsson o.fl., 1990:26). Hún var því vel kunnug áskorunum sveitarfélagsins og var kjörin í embætti bæjarstjóra í bæjarstjórnarkosningum í upphafi árs 1958: „Bæjarstjórnarkosningar fóru fram 26. janúar 1958, og þá héldum við meirihlutanum; fengum aftur fjóra fulltrúa kjörna af sjö, svo að ég var áfram bæjarstjóri“ (Gylfi Gröndal, 1988:173).

Sama ár og Hulda tók við embætti bæjarstjóra, 1957, keypti Kópavogsbær allt land Digraness og Kópavogs af ríkinu og gat farið að úthluta lóðum og stýra eigin skipulagi til lengri tíma. Skipulag ríkisins sinnti þó áfram skipulagsgerð Kópavogs líkt og annarra kaupstaða landsins til ársins 1965. Sérstök byggingarnefnd Kópavogskaupstaðar var skipuð árið 1958 og sama ár var lokið við fyrsta heildarskipulagsuppdrátt fyrir Kópavog. Á næstu áratugum voru áfram talsverðar deilur um skipulagsmál í bænum, einkum vegna hraðra umskipta úr sveit í þéttbýli en einnig vegna landadeilna við Reykjavík. Til yfinga kom með bæjaryfirvöldum í Kópavogi og Reykjavík upp úr 1960 vegna skipulagsáforma norðan Nýbýlavegar: „Bæjarstjórn Kópavogs mótmælir eindregið því tiltæki bæjaryfirvalda Reykjavíkur að efna til samkeppni utanlands og innan um skipulagningu á stóru landssvæði sem tilheyrir Kópavogskaupstað, þ.e. ræktuðu landi nýbýlanna norðan Nýbýlavegar, án samráðs og samþykkis bæjaryfirvalda í Kópavogi“ (Andrés Kristjánsson o.fl., 1990:64–65). Næstu áratugi var viðvarandi núningur milli skipulagsyfirvalda í Kópavogi og Reykjavík.

Að uppbyggingu mannvirkja menningar og mennta uppi á hæsta punkti Borgarholtsins og Digraneshæðarinnar var unnið af festu um leið og stjórnskipulag kaupstaðar bæjarins var formfest með skipan í ný ráð og embætti innan kaupstaðarins til að sinna framkvæmd og eftirliti í samræmi við landsins lög og reglur. Af mannvirkjagerð fyrsta áratugar Kópavogskaupstaðar í bæjarstjóratíð Finnboga Rúts og Huldu Jakobsdóttur bar hæst skólamannvirki, félagsheimili, kirkju og sundlaug Kópavogs, sem var órækur vottur um félagslegar og samfélagslegar áherslur.

„Bæjarstjórnarkosningar fóru fram 26. janúar 1958, og þá héldum við meirihlutanum;

Mynd 70: Kópavogskirkja fullbyggð. Án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

fengum aftur fjóra fulltrúa kjörna af sjö, svo að ég var áfram bæjarstjóri“ (Gylfi Gröndal 1988).

Sama ár og Hulda tók við embættti bæjarstjóra, 1957, keypti Kópavogsbær allt land Digraness og Kópavogs af ríkinu og gat þar með farið að úthluta lóðum og stýra eigin skipulagi til lengri tíma, þrátt fyrir að Skipulag ríkisins sinnti áfram skipulagsgerð kaupstaða landsins til ársins 1965. Sérstök byggingarnefnd Kópavogskaupstaðar var skipuð árið 1958 og sama ár var lokið við fyrsta heildarskipulagsuppdrátt fyrir Kópavog. Á næstu áratugum voru áfram talsverðar deilur um skipulagsmál í bænum, einkum vegna hraðrar umskiptingar úr sveit í þéttbýli en einnig vegna landadeilna við Reykjavík. Að uppbyggingu mannvirkja menningar og mennta uppi á hæsta punkti Borgarholtsins og Digraneshæðarinnar var unnið af festu um leið og stjórnskipulag kaupstaðar bæjarins er formfest með skipan í ný ráð og embætti innan kaupstaðarins til að sinna framkvæmd og eftirliti til að uppfylla landsins lög og reglur. Af mannvirkjagerð fyrsta áratugs Kópavogskaupsstaðar í bæjarstjórastíð Finnboga Rúts og Huldu Jakobsdóttur bera hæst skólamannvirki, félagsheimili, kirkja og sundlaug Kópavogs sem bera vott um félagslegar og samfélagslegar áherslur.

Kársnesskóli

„Ég hef áður minnst á skólamálin, en þau voru um langt skeið fyrirferðarmest allra mála og til þeirra var mestu fé varið. Það var ekki vanþörf á því, þar sem börnunum fjölgaði jafnt og þétt, enda var Kópavogur gjarnan nefndur bær æskunnar“ (Gylfi Gröndal, 1988:175).

Af málefnum skóla og uppbyggingu innviða segir Hulda eftirfarandi:

„Árið 1955 er Kópavogur orðinn kaupstaður. Þá dugir ekki lengur þriggja manna skólanefnd, svo að fimm manna fræðsluráði er komið á fót, og ég [Hulda] er líka kosin formaður þess. Í janúar 1956 var haldinn fundur í fræðsluráðinu, þar sem skólamálin almennt voru tekin til rækilegrar umfjöllunar, enda var nú öllum orðið ljóst, að í þeim ríkti hálfgert ófremdarástand. Við urðum sammála um, að ekki væri hægt að draga lengur að byggja tvo nýja skóla: barnaskóla og sérstakan gagnfræðaskóla. Samþykkt var svohljóðandi ályktun, sem markar nokkur tímamót í skólamálum okkar: Fræðsluráð Kópavogskaupstaðar skorar á stjórnvöld að reisa þegar á komandi sumri svo mikinn hluta fyrirhugaðs barnaskóla á Kársnesi, að unnt sé að framfylgja gildandi lögum um fræðslu barna í kaupstaðnum. Jafnframt sé lokið byggingu barnaskólans á Digraneshálsi. Segja má, að það hafi verið hæg heimatökin hjá mér í þessu máli, eins og svo mörgum öðrum, því að Rútur var bæjarstjóri. Hann skrifaði húsameistara ríkisins [Herði Bjarnasyni] bréf og bað hann um að teikna nýjan barnaskóla, sem hægt væri að byggja í áföngum, þar sem hann þyrfti hann í notkun sem allra fyrst. Að fenginni teikningu hófust síðan framkvæmdir af krafti, og gengu svo vel, að Kársnesskóli hóf starfsemi sína í febrúar 1957“ (Gylfi Gröndal, 1988:146).

Félagsheimili

Félagsheimili Kópavogs var vígt 1959, fyrsti áfangi, neðsta hæðin og kvikmyndasalurinn. Hulda Jakobsdóttir lýsir framvindunni á eftirfarandi hátt:

„Bygging félagsheimilis var eitt brýnasta framfaramál okkar Kópavogsbúa, en um langt skeið hafði skortur á boðlegu samkomuhúsi torveldað eðlilega félagsstarfsemi í bænum. Það var árið 1956, að bæjarstjórn og nokkur félög í bænum bundust samtökum um byggingu félagsheimilis. Því var úthlutað lóð á hæðinni austan Hafnarfjarðarvegar, en sá staður er miðsvæðis í bænum og þaðan var víðsýnt í þá daga. Við settum markið hátt og ætluðum að byggja í áföngum stóra og mikla menningarmiðstöð, sem ekki aðeins átti að veita okkur tækifæri til að njóta margs konar lista-, menningar- og skemmtistarfsemi heimafyrir, heldur einnig auka hróður bæjarins út á við. Sem dæmi um ákafann við að koma húsinu upp má nefna, að efnt var til happdrættis í fjáröflunarskyni og aðalvinningurinn var fokhelt einbýlishús, sem stuðningsmenn félagsheimilisins reistu í sjálfboðavinnu“ (Gylfi Gröndal, 1988:173–174).

Mynd 71: Kársnesskóli, 1957.

Mynd 72: Félagsheimili Kópavogs um 1965.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 73: Kópavogskaupstaður á yfirlitsuppdrætti Teiknistofu Skipulagsins, 1958 sem sýnir nýja staðsetningu skóla og hugmyndir um landfyllingu norðvestast á Kársnesi. Hér er ekki gert ráð fyrir sundlaug og skemmtigarði á rútstúni.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Kópavogskirkja

Mér finnst allt hafa heppnast vel varðandi Kópavogskirkju, staðurinn, teikning Harðar Bjarnasonar – og síðast en ekki síst steindir gluggar Gerðar Helgadóttur listakonu

Hulda Jakobsdóttir

Kópavogskirkja var teiknuð árið 1957 af Herði Bjarnasyni, þáverandi húsameistara ríkisins og Ragnari Emilssyni og vígð árið 1962. Yfirsmiður var Siggeir Ólafsson (Andrés Kristjánsson o.fl., 1990:42).

Í upphaflegum skipulagsuppdrætti undirrituðum af sama Herði Bjarnasyni, þá skipulagsstjóra, árið 1949 var kirkja staðsett þar sem Hlégerði er nú en ekki í Borgarholtinu, en í *Sögu Kópavogs* kemur fram að Borgunum hafi hreppsstjórnendur haldið óbyggðum, allt frá því þeir tóku við umráðum landsins árið 1946, með það fyrir augum að þar risi kirkja (Andrés Kristjánsson o.fl., 1990:42). Í bæjarstjórnartíð sinni lögðu Finnbogi Rútur og Hulda mikla áherslu á að opinberar byggingar í bænum stæðu efst á Digraneshálsi. Þetta viðhorf hafði mikil áhrif á mótun bæjarmyndarinnar og þá háborg menningar sem rís í Borgarholtinu. Kópavogskirkja trónir þar hæst og kallast á við kirkjur sem rísa upp úr byggðinni á Skólavörðuholti og Landakotshæð í Reykjavík og Valhúsahæð á Seltjarnarnesi.

Í bók sinni segir Hulda: „Þegar á fyrsta eiginlega safnaðarfundinum okkar, sem haldinn var 11. október 1953, var ákveðið að byggja kirkju á Borgarholtinu, sem hreppsnefndin hafði haldið óbyggðu í því skyni. Þegar við höfðum fengið þeirri skemmtilegu lóð úthlutað formlega, leituðum við til húsameistara ríkisins, Harðar Bjarnasonar, og hann teiknaði kirkju, sem við vorum einkar ánægð með“ (Gylfi Gröndal, 1988).

Hinn 16. ágúst 1958 var grunnurinn vígður og um haustið var hann ruddur og undirstöður steyptar. Á árinu 1959 var gengið frá gólfplötu, og árið 1960 var kirkjan steypt upp og múrhúðuð að utan.

„Alls var kirkjan fjögur ár í smíðum, og æ fleiri félagasamtök studdu hana. Ég held að það séu engar ýkjur að segja, að undir lokin hafi allur almenningur í bænum staðið einhuga að byggingunni. […]

Tildrög þeirra [steindu glugganna] voru þau, að ég fór með Rúti á þingmannaráðstefnu í Brussel, og á heimleiðinni dvöldum við um hríð í París. Við komum í miðaldadómkirkjuna í Chartres, en þar eru einhverjir fegurstu steindir gluggar, sem til eru í heiminum.

Ég heillaðist svo af þeim, að ég hét því með sjálfri mér, að glerlistaverk skyldu prýða Kópavogskirkju hvað sem það kostaði. Þegar heim kom, ræddi ég málið við samstarfsmenn mína, og á fundi safnaðarnefndarinnar litlu síðar var mér falið að leita til Gerðar Helgadóttur, sem búsett var í París. Hún hafði gert nokkra kirkjuglugga með góðum árangri í samvinnu við Oidtmann-bræður í Þýskalandi, sem önnuðust uppsetningu þeirra.

Sú hugmynd kom fram að bjóða verkið út, en mér tókst að koma í veg fyrir það. Við konurnar í Kópavogi vorum stoltar af frama Gerðar Helgadóttur erlendis og hún var Kópavogsbúi; hafði flust hingað ung með foreldrum sínum, Helga Pálssyni tónskáldi og konu hans, Sigríði Erlendsdóttir.

Ég vildi fá hana til að vinna þetta verk og engan annan.

Kópavogskirkja var vígð 16. desember 1962 að viðstöddum forseta Íslands, biskupi, vígslubiskupi og fleiri tignum gestum.

Þegar Oidtmann-bræður komu í heimsókn til mín hingað á Marbakka, bakaði ég alltaf fyrir þá pönnukökur, því að þeim þóttu þær svo góðar. Þeir gáfu mér að skilnaði steindan glugga eftir Gerði Helgadóttur og settu hann upp hér í stofunni hjá mér “ (Gylfi Gröndal, 1988: 181).

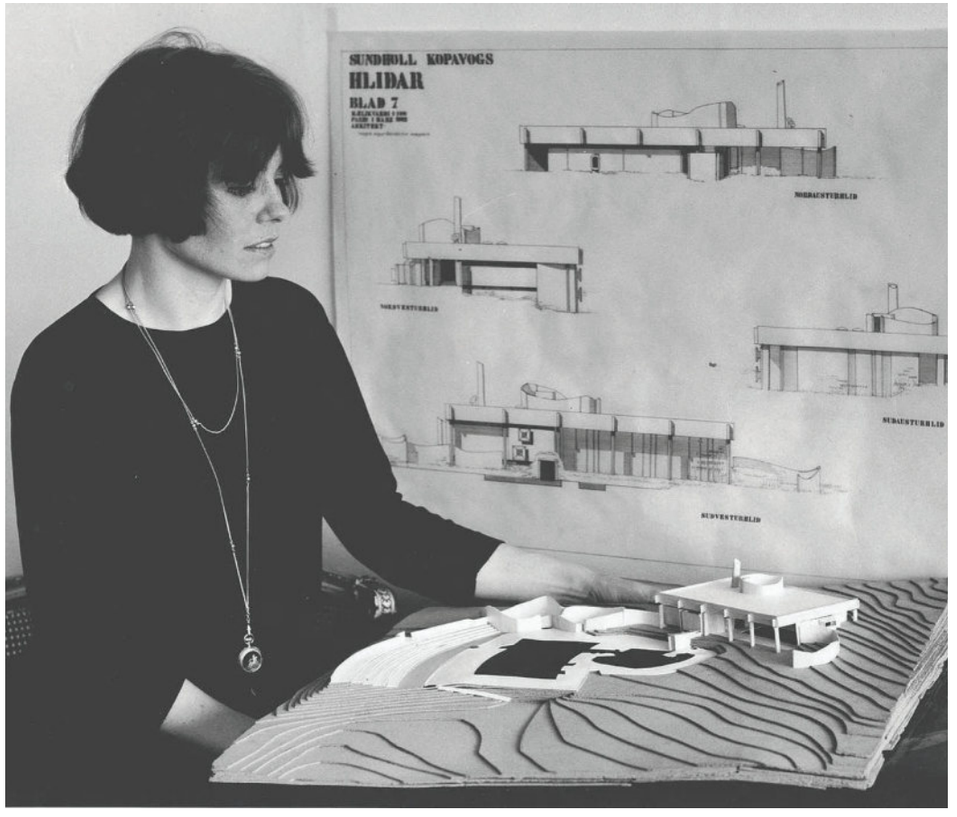

Mynd 75: Kópavogskirkja fullbyggð. Án ártals.

Mynd 74: Gerður Helgadóttir og Fritz Oidtmann vinna að gerð steindu glugganna í Kópavogskirkju. Án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' daos: 11.11.2026

Mynd 76: Högna Sigurðardóttir með líkan sitt að Sundlaug Kópavogs, 1962.

Sundlaug og skemmtigarður

[...] og nú datt okkur í hug að byggja sundlaug í garðinum til að efla hreysti og vellíðan Kópavogsbúa

Hulda Jakobsdóttir

Um 1959 var hafist handa við gerð fyrsta almenningsgarðsins í Kársnesi með því að gróðursetja skjólbelti umhverfis Rútstún. Á næstu árum var svo jafnt og þétt aukin gróðursetning trjáa á svæðinu (Kópavogsbær 1993:13). Annar og stærri garður var einnig í bígerð, en eitt af síðustu verkum í bæjarstjóratíð Huldu var að láta teikna sundlaug, sem byggja skyldi á Rútstúni: „Við afhentum Kópavogsbæ það á sínum tíma með því skilyrði að þar yrði skemmtigarður, og nú datt okkur í hug að byggja sundlaug í garðinum til að efla hreysti og vellíðan Kópavogsbúa. [...] Ég fékk ungan arkitekt, Högnu Sigurðardóttur, til að teikna sundlaugina, og hún leysti það verkefni snilldarlega af hendi, eins og hennar var von og vísa“ (Gylfi Gröndal, 1988:175).

Högna gerði tvær tillögur að sundlauginni. Þá fyrri Sundlaug og almenningsgarður Kópavogs árið 1962, og hina síðari árið 1985, en fyrri tillaga Högnu að sundlaug og almenningsgarði Kópavogs, sem auk sundlaugar sýndi útfærslu hella, gróðurhúss, vatnaleiksvæðis o.fl. sem átti að auka heildarupplifun laugargesta, var valin á sérstaka sýningu, „Spaces for Sports and Culture“ sem var hluti af XIX. Ólympíuleikunum í Mexíkó árið 1968 (Katrín Heiðar, 2022:7).

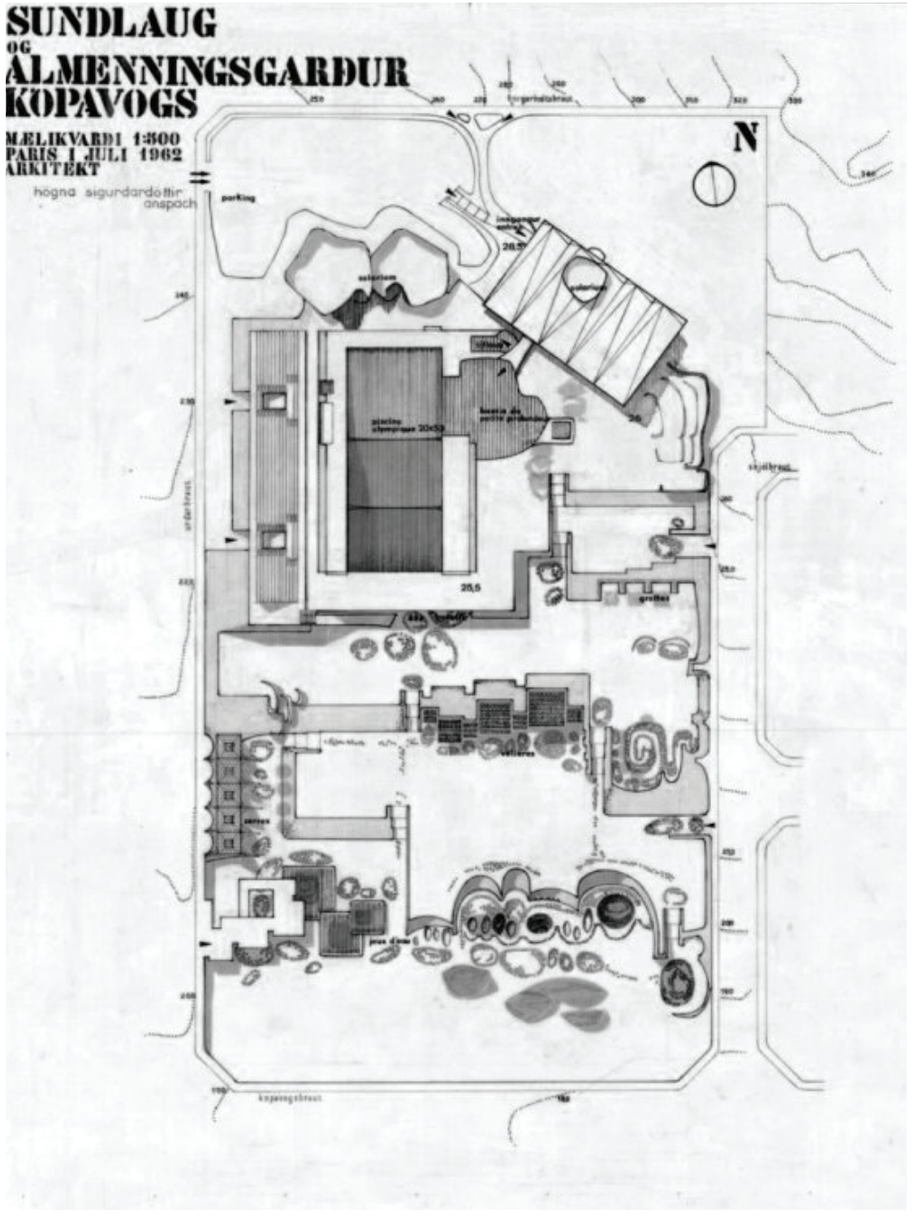
Einföld útfærsla laugarinnar sem byggði á fyrri tillögunni var tekin var í notkun árið 1967. „Fyrsti áfangi sundlaugarinnar var fljótlega reistur; snotur innilaug, sem kom í góðar þarfir, en var óðara orðin alltof lítil fyrir hinn ört vaxandi bæ“ (Gylfi Gröndal, 1988:176). Síðan gerðist ekkert í mörg ár, segir Hulda Jakobsdóttir í æviminningabók sinni.

Sundlaugin var verkefni sem Hulda náði aðeins að fylgja úr vör og gegnum fyrstu áfanga en ekki til enda. Árið 1962 voru á ný bæjarstjórnarkosningar en Hulda og Finnbogi Rútur buðu sig ekki fram að nýju. Þar með lauk ákveðnum kafla í sögu Kársness.

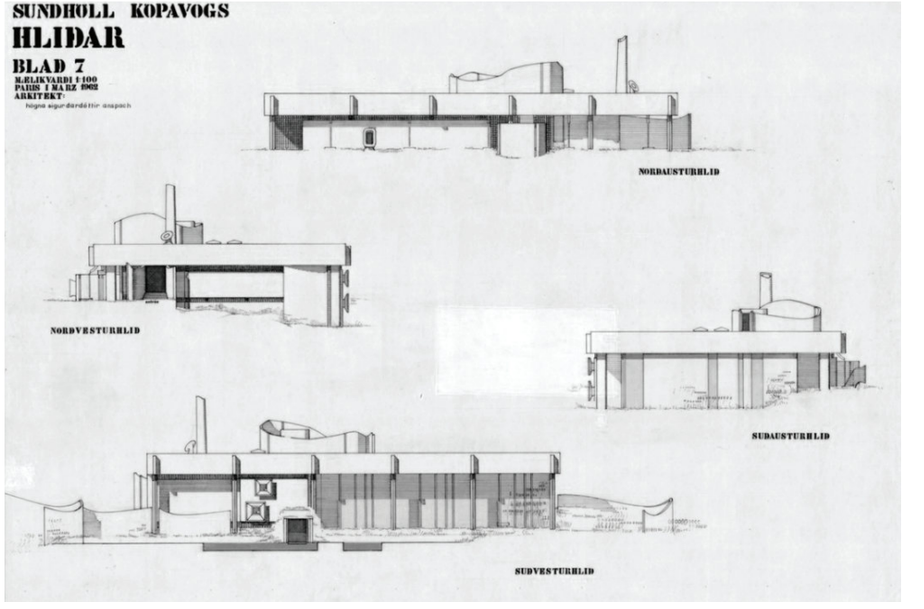

Mynd 77: Nærmynd af líkani sem sýnir nánar útfærða tillögu að lóðarhönnun og áhorfendapölllum, 1962.
Ljósm.: Höfundur óþekktur. Úr smáritinu *Högna Sigurðardóttir. Sundlaugin sem ekki varð* eftir Katrínu Heiðar.

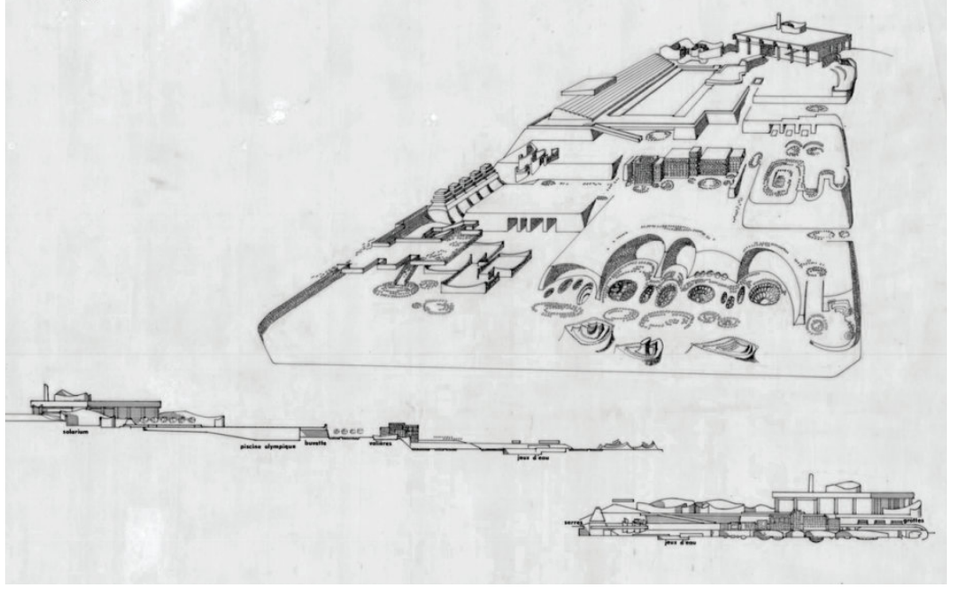
Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 78: Tillaga Högnu að heildarskipulagi fyrir sundlaug og almenningsgarð á Rútstúni, 1962.

Mynd 79: Tillaga að útliti sundlaugarinnar, 1962.

Mynd 80: Þrívíddarteikningar af heildarskipulagi garðsins, 1962.

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 81: Loftmynd, Kársnes 1959.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 82: Skipulagsuppdráttur 1961, Bæjarskrifstofa Kópavogsbæjar.

Skjal sótt af '000000000' dags: 11.11 2026

Hröð uppbygging, malbik og módernismi (1962–1970)

„Eftir því sem byggð hefur þést og fólki fjölgað, hafa barnaleikvellir verið gerðir víða í bænum, þar af nokkrir gæzluvellir, þar sem yngstu borgararnir geta unað óhultir fyrir umferð og öðrum hættum“ (Kópavogsbær, 1965).

Árið 1962 voru íbúar í Kópavogi um sjö þúsund en allan sjöunda áratuginn átti sér stað mikil og hröð uppbygging og voru íbúar orðnir rúmlega ellefu þúsund árið 1970 (Andrés E. Kristjánsson, 1990:247). Byggðin á Kársnesi hafði þá að miklu leyti tekið á sig núverandi mynd og árið 1972 náði íbúafjöldi í Kársnesi hámarki eða rúmlega 5.000 íbúar (Kópavogsbær, 2018).

Með stofnun byggingarnefndar bæjarins árið 1958 tók skipulag og byggðarþróun á sig formlegri mynd og ekkert hús sem reist er eftir 1960 á Kársnesi er höfundarlaust, ólíkt mörgum húsum sem höfðu risið fram að því.

Skipulagsvinna fyrir Kópavog var á höndum Skipulags ríkisins fram til ársins 1965 en að loknum bæjarstjórnarkosningum árið 1962 kaus bæjarstjórn í fyrsta sinn skipulagsnefnd og var Páll Hannesson bæjarverkfræðingur kjörinn formaður skipulagsnefndar, sem var ráðgefandi um skipulagsmál bæjarins. Einar Júlíusson hvarf hins vegar frá störfum sínum fyrir Kópavogskaupstað árið 1963 og var þá orðinn heilsulítill: „Á árunum 1962 og 1963 voru lóðaúthlutanir í hámarki hér í Kópavogi og starf byggingarfulltrúa því fyrirsjáanlega stóraukið. Á þessum tíma var heilsu Einars svo farið, að honum var ljóst, að hann mundi ekki geta annað starfinu eins og hann vildi“ (Þjóðviljinn, 1965). Sama ár og Einar lauk störfum fyrir Kópavogsbæ var arkitektinn Skúli Norðdahl ráðinn skipulagsarkitekt í Kópavogi og starfaði sem slíkur til ársins 1986.

Nágrannasveitarfélög Kópavogs á höfuðborgarsvæðinu uxu einnig verulega á þessum tíma, byggðin tók að vaxa saman og þörf var á nánara samstarfi um framtíðaráætlanir. Samvinna sveitarfélaga höfuðborgarsvæðisins um svæðisskipulagningu hófst árið 1960 þegar skipuð var samvinnunefnd sveitarfélaga skv. ákvæðum nýrra skipulagslaga frá 1964 og samþykkti nefndin drög að sameiginlegri skipulagsáætlun höfuðborgarsvæðisins (Reykjavíkurborg, 1966:204). „Nú í dag eru Reykjavík, Kópavogur og Hafnarfjörður á margan hátt ein borg,“ var ritað í greinargerð með skipulaginu og því til rökstuðnings m.a. vísað til greiðra strætisvagnaferða milli sveitarfélaganna (Reykjavíkurborg, 1966:206).

Athyglisvert er að samkvæmt frumdrögum svæðisskipulagsins nær grænt útvistarsvæði höfuðborgarsvæðisins, sem má líta á sem upphafið að Græna treflinum, ekki til Kársness, sem er skilgreint sem íbúðasvæði og iðnaðarsvæði og þjónustusvæði við Rútstún.

Skipulagsstjórn ríkisins hafði ýtt mjög undir samkeppni um skipulag miðbæjarins í Kópavogi, og var unnið að undirbúningi samkeppninnar frá árinu 1963 til 1969 og lágu niðurstöður fyrir síðar sama ár. Þá voru unnir fyrstu áfangar í varanlegri gatnagerð og er byrjað að leggja slitlag á götur bæjarins á sjöunda áratugnum (Andrés E. Kristjánsson, 1990:28).

Um leið og ný byggð óx voru gerðar breytingar á elstu byggðinni. Vegstæði Kársnesbrautar var hækkað töluvert á árunum 1964–1969. Seinna var því innkeyrslum margra húsa norðan Kársnesbrautar breytt og eru nú frá Huldubraut, Marbakkabraut og Helgubraut.

Mynd 83: Séð yfir Kársnes árið 1966.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Mynd 84: Loftmynd, Kársnes 1965.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Í örum vexti

Hjálmar Ólafsson var kjörinn bæjarstjóri árið 1962, en líkt og fyrirrennari sinn beitti hann sér fyrir skóla-, félags- og menningarmálum (Andrés E. Kristjánsson, 1990:27).

Ör vöxtur samfélagsins kallaði enda á skóla og leikskóla og reis leikskólinn Kópasteinn við Ásbrú eftir teikningum Bárðar Daníelssonar árið 1964. Og árið 1968 var hafist handa við byggingu Þinghólsskóla sem reis við Kópavogsbraut eftir teikningum Teiknistofunnar Óðinstorgs. Í holtum og hæðum þar sem áður voru óskilgreind leiksvæði voru afmarkaðir gæsluvellir. Auk gæsluvallar þar sem nú er Stelluróló við Borgarholtsbraut var gæsluvöllur við Borgarvöll við Hábraut, sunnan leikskólans Kópasteins.

Auk metnaðarfullrar mannvirkjauppbyggingar var áhersla á umhverfismótun. Hlégerðisgarður er afmarkaður á sjöunda áratugnum og frá árinu 1964 hafa verið veittar viðurkenningar fyrir snyrtilegt umhverfi og fallega garða í Kópavogi, þar af eru fjölmargir á Kársnesi (Kópavogsbær, 1993).

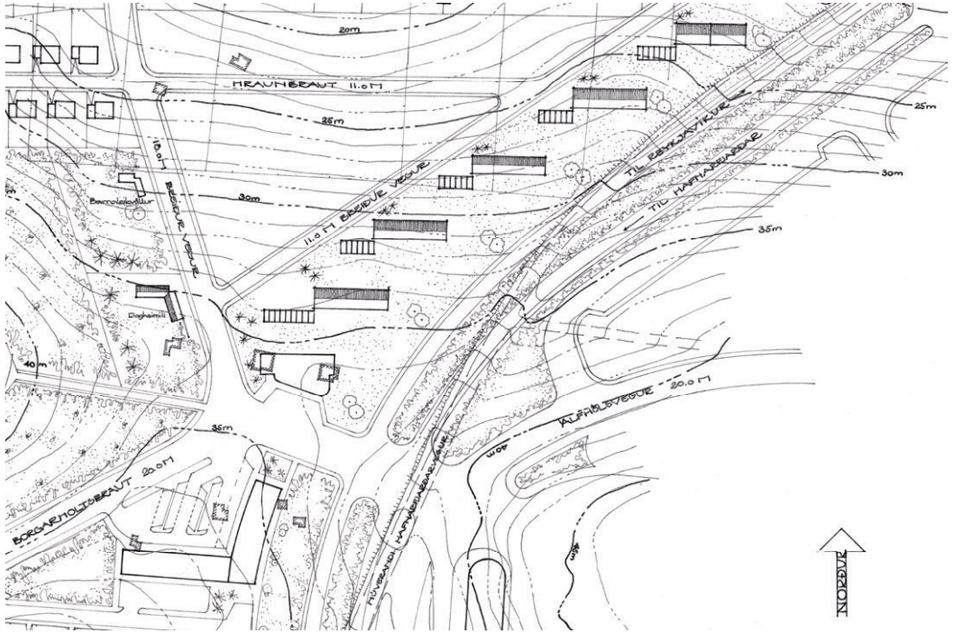

Mynd 85: Börn á dagheimilinu Kópasteini. Fjölbýlishús við Ásbraut sést í bakgrunni og félagsheimili Kópavogs enn fjær. Án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

Fyrstu fjölbýlishúsin

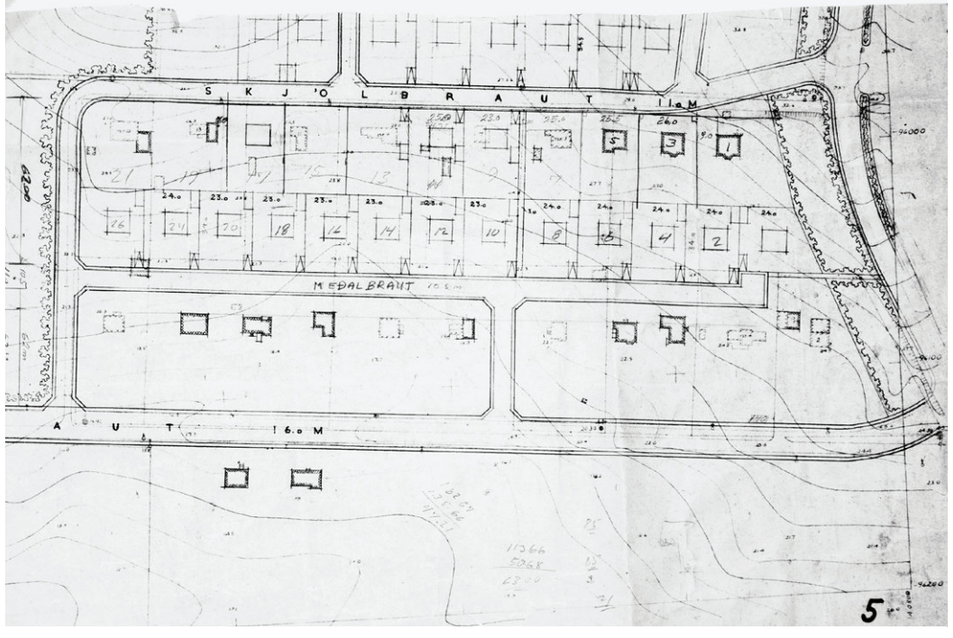
Fyrstu fjölbýlishúsin á Kársnesi risu við Ásbraut í námunda við Kópavogsgjána, háreist byggð á austurjaðri Kársnesbyggðarinnar.

Mynd 86: Tillaga að staðsetningu íbúðarblokka við Hafnarfjarðarveg frá Teiknistofu Skipulagsins, 1960.

Ræktunarreitir verða lóðir og afmörkun almenningsgarða

Þegar byggðin þéttist var algengt að eldri ræktunarreitir væru klipptir í sundur til að svara eftirspurn eftir byggingarlóðum. Meðalbraut er dæmi um götu sem er byggð inn á milli tveggja gatna – eins og nafnið gefur til kynna. Hús með heimilisfang við Meðalbraut standa því aðeins sunnan götu, á lóðum sem áður tilheyrðu Skjólbraut.

Mynd 87: Skipulagsuppdráttur fyrir Meðalbraut. Án ártals.

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026

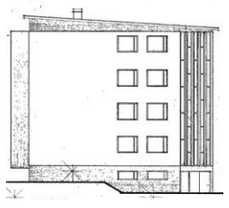
Húsagerð: Fjölbýlishús

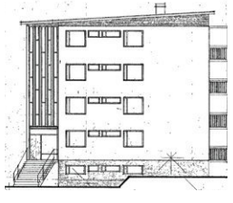
Heimilisfang: Ásbraut 15-17

Höfundur: Húsnæðismálastofnun Ríkisins

Byggingarár: 1969

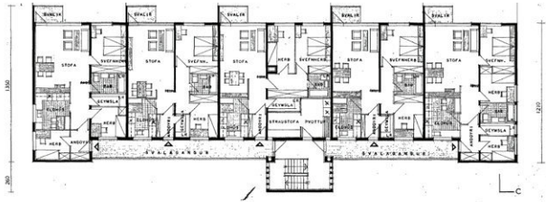

Mynd 89: Ásýnd gaflhliða

Mynd 88: Grunnmynd og ásýndir langhliða

Húsagerð: Fjölbýlishús

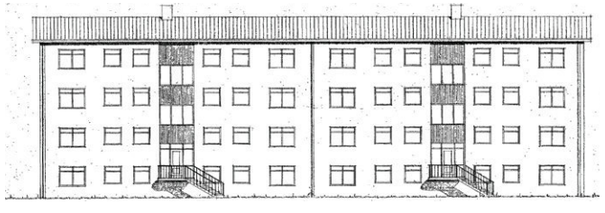
Heimilisfang: Ásbraut 3-5

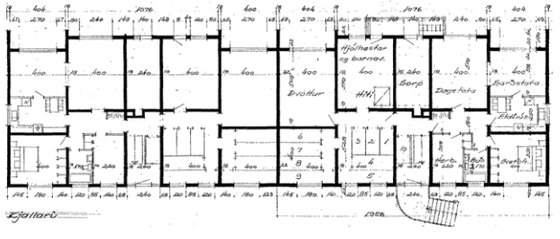
Höfundur: Gunnlaugur Pálsson

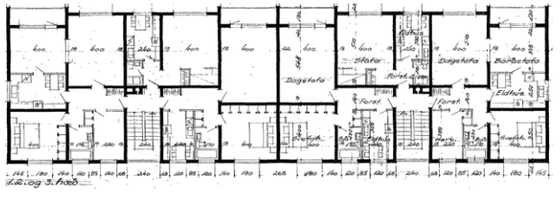
Byggingarár: 1960

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11.2026

Teiknað fyrir alþýðuna

Fjöldi tvíbýlishúsa reis á Kársnesi á sjöunda áratugnum, mörg hver eftir teikningum Kjartans Sveinssonar t.a.m. við Holtagerði þar sem er að finna athyglisverðar heildir. Einnig er stórt fótspor bygginga sem voru teiknaðar og reistar fyrir Húsnæðismálastofnun ríkisins. Þar á meðal nokkur parhús í Skólagerði, íbúðarhús við Holtagerði og einbýli.

Kjartan Sveinsson

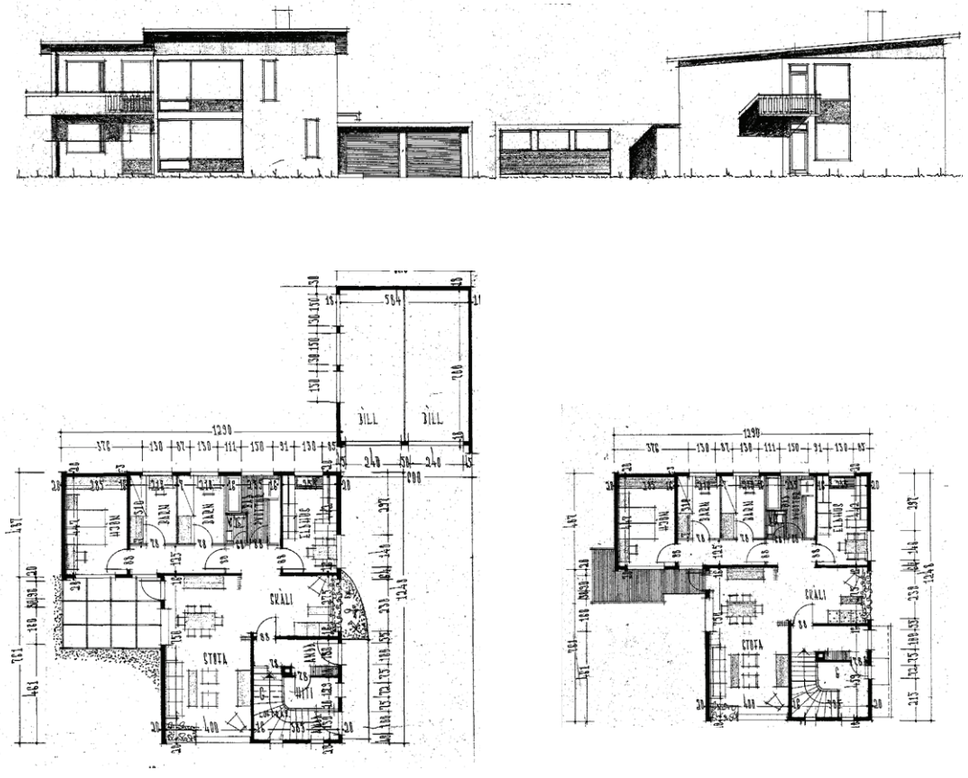
Húsnæðismálastofnun Ríkisins

Húsagerð: Tvíbýli - hæðir

Heimilisfang: Holtagerði 50

Höfundur: Kjartan Sveinsson

Byggingarár:1965

Mynd 90: Grunnmyndir og ásýndir

Húsagerð: Parhús

Heimilisfang: Skólagerði 19-21

Höfundur: Húsnæðismálastofnun Ríkisins

Byggingarár: 1967

Mynd 91: Grunnmynd og ásýndir

Skjal sótt af '0000000000' dags: 11.11 2026